

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Економіки, менеджменту та комерційної діяльності»

«Допущений до захисту»
Зав. кафедри ЕМКД
к.е.н., доцент
_____ Тетяна РЯБОВОЛИК

„12” червня 2024 р.

(протокол засідання кафедри ЕМ та КД
№ 15 від «12» червня 2024 р.)

Кваліфікаційна робота

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:

«Механізми управління ризиками діяльності аграрного підприємства»

Виконав здобувач вищої освіти
ІІІ скороченого курсу, групи МЕ-21-ЗСК
ОПП «Менеджмент»
спеціальності 073 «Менеджмент»
Михайло ВАСИЛЬКОВ
Керівник: к.е.н., доц.
Ольга КІРІЧЕНКО
Рецензент: д.е.н., проф.,
завідувач кафедри ФБСС
Володимир СИБІРЦЕВ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Сутність ризиків у сучасних умовах та їх класифікація.....	7
1.2. Особливості функціонування механізмів управління ризиками аграрного підприємства.....	13
1.3. Систематизація методичних підходів до управління ризиками на підприємстві.....	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СФГ «Рябенко С.К.»	
2.1. Аналіз тенденцій господарської діяльності підприємства.....	27
2.2. Оцінювання показників фінансового стану СФГ «Рябенко С.К.».....	33
2.3. Ідентифікація та оцінка ризиків діяльності аграрного підприємства.....	40
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	
3.1. Напрями запровадження ризик-орієнтованого підходу до управління СФГ «Рябенко С.К.» в контексті забезпечення його сталого розвитку.....	46
3.2. Заходи щодо поліпшення механізму управління підприємницькими ризиками.....	53
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження механізмів управління ризиками діяльності аграрного підприємства обумовлена численними чинниками, що впливають на стійкість і розвиток аграрного сектора в сучасних умовах. Аграрний сектор є одним з найбільш вразливих до кліматичних змін. Часті екстремальні погодні явища, такі як посухи, повені та інші аномальні кліматичні умови, можуть суттєво впливати на врожайність і доходи аграрних підприємств. Дослідження ефективних механізмів управління ризиками дозволяє мінімізувати вплив цих змін на діяльність підприємств.

Економічна нестабільність, волатильність цін на аграрну продукцію, зміни валютних курсів, економічні кризи та інші макроекономічні фактори створюють значні ризики для аграрних підприємств. Важливим є розробка і впровадження стратегій, які дозволять підприємствам адаптуватися до мінливих економічних умов і забезпечити фінансову стійкість. Сучасне сільське господарство активно впроваджує новітні технології, такі як точне землеробство, біотехнології та автоматизація виробничих процесів. Однак, впровадження нових технологій завжди пов'язане з певними ризиками, включаючи технічні збої та неефективне використання інновацій. Дослідження механізмів управління ризиками допоможе забезпечити успішну інтеграцію нових технологій у виробничі процеси.

Часті зміни в законодавстві, яке регулює аграрний сектор, вимагають від підприємств швидкої адаптації до нових умов. Це включає в себе зміни у податковій політиці, екологічні норми, субсидії та інші регуляторні аспекти. Ефективне управління ризиками дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни в законодавстві і уникати штрафів та санкцій. Міграція робочої сили, зміни в споживчих уподобаннях, а також інші соціально-економічні чинники впливають на попит та пропозицію аграрної продукції. Управління цими ризиками є важливим для забезпечення стабільності та розвитку аграрних підприємств.

В умовах глобалізації та зростання конкуренції на світових ринках, дослідження механізмів управління ризиками в аграрному секторі набуває особливої важливості. Ефективне управління ризиками сприяє підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств, зменшенню втрат, пов'язаних з різноманітними ризиками, та забезпечує стійкий розвиток галузі. Таким чином, дослідження та впровадження механізмів управління ризиками діяльності аграрних підприємств є надзвичайно актуальним завданням, яке сприяє забезпеченню стійкості аграрного сектора в умовах сучасних викликів.

Метою дослідження є розробка та обґрунтування ефективних механізмів управління ризиками діяльності аграрних підприємств. Це включає аналіз існуючих ризиків, оцінку їхнього впливу на функціонування підприємств, а також розробку та впровадження стратегій і методів для мінімізації негативних наслідків ризикових подій. Дослідження спрямоване на підвищення стійкості та конкурентоспроможності аграрних підприємств, забезпечення їхнього стабільного розвитку в умовах змінного економічного, кліматичного та регуляторного середовища.

Виходячи з поставленої мети було окреслено коло наступних завдань даної кваліфікаційної роботи:

- зрозуміти сутність ризиків у сучасних умовах та їх класифікацію;
- виявити особливості функціонування механізмів управління ризиками аграрного підприємства;
- систематизувати методичні підходи до управління ризиками на підприємстві;
- оцінити тенденції господарської діяльності та механізму управління ризиками аграрного підприємства;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення механізму управління ризиками аграрного підприємства.

Предметом дослідження є механізми управління ризиками діяльності аграрного підприємства, що включають методи і стратегії ідентифікації, оцінки,

мінімізації та моніторингу ризиків, а також впровадження інноваційних підходів до управління ризиками в аграрному секторі.

Об'єктом дослідження є діяльність аграрних підприємств, їхні виробничі, фінансові та управлінські процеси, що піддаються впливу різноманітних ризиків, включаючи кліматичні, економічні, технологічні, регуляторні та соціально-економічні чинники.

Базою дослідження є сільськогосподарське фермерське господарство «Рябенко С.К.», яке займається сільськогосподарським виробництвом.

У ході дослідження механізмів управління ризиками діяльності аграрного підприємства застосовано методи аналізу фінансово-економічного стану, зокрема метод Монте-Карло, метод Альтмана та розрахунково-аналітичний метод. Ці підходи дозволили глибоко вивчити фінансову стійкість підприємства, враховуючи ризики та можливості оптимізації діяльності.

Новизна цього дослідження полягає в тому, що воно вперше застосовує різні методи аналізу фінансово-економічного стану, зокрема методи Монте-Карло, Альтмана та розрахунково-аналітичний метод, для оцінки фінансової стійкості аграрного підприємства. Практична цінність полягає в тому, що отримані результати дозволять розробити ефективні стратегії управління ризиками та оптимізації фінансово-економічної діяльності підприємства, що стане ключовим чинником для забезпечення його стабільності та конкурентоспроможності в сучасних умовах.

Результати дослідження, що були презентовані на X Обласній науково-практичній конференції учнів та здобувачів вищої освіти з темою «Сучасний стан економіки України: проблеми та перспективи розвитку» 19 квітня 2024 року, опубліковані в тезах під назвою «Ризики аграрного підприємництва під час воєнного конфлікту».

Робота складається зі вступу, літературного огляду, методології, аналізу результатів, висновків та рекомендацій, а також списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність ризиків у сучасних умовах та їх класифікація

У сучасному динамічному бізнес-середовищі ризики стають неодмінною складовою життєдіяльності підприємств. Вони представляють собою фактори невизначеності, здатні суттєво вплинути на функціонування та результативність підприємств.

Ризик є неодмінною складовою людської діяльності та економічних процесів, відіграючи важливу роль у соціальному та бізнес-розвитку. Поняття ризику переплетене з історією людства, супроводжуючи торгівлю, фінансові операції та практично всі аспекти життя [6, с. 33].

У сучасному світі, що переживає епоху глобалізації, ризики набули нових аспектів. Глобальні ринки, швидкий розвиток технологій, поява нових фінансових інструментів та зміни у політичній та економічній стабільності створюють нові виклики та можливості для сучасного бізнесу та фінансів [11].

Ризик у сфері економіки та фінансів привертав увагу та був предметом досліджень відомих економістів. Кілька з них запропонували свої власні тлумачення та визначення ризику. У таблиці 1.1 наведено різні концепції терміну «ризик», запропоновані різними науковцями.

Вчені, які досліджували ризик у сфері економіки та фінансів, внесли значний внесок у розуміння цього поняття. Їхні роботи вплинули на розвиток сучасних теорій управління ризиками та прийняття рішень, пропонуючи різні підходи до визначення сутності ризику та методів його управління.

Отже, відповідно до наукового підходу, ризик є невід'ємною складовою людської діяльності та економічних процесів. Він відіграє ключову роль у розвитку суспільства та бізнесу, і його поняття є нерозривно пов'язаним з

історією людства. Ризик супроводжував торгівлю, фінансові операції, дослідження та практично всі аспекти життя.

Таблиця 1.1 – Концепції ризику за різними науковими поглядами

Автор концепції	Тлумачення поняття «ризик»
1	2
Френк Найт	Френк Найт визначав ризик як ситуацію, у якій ймовірності майбутніх подій можуть бути визначені та виміряні. Ризик пов'язаний із невизначеністю, яка може бути кількісно оцінена.
Джон Мейнард Кейнс	Він приділяв велику увагу ризику та невизначеності у своїх роботах. Кейнс поділяв ризик і невизначеність, вважаючи, що ризик відноситься до ситуацій, де ймовірності майбутніх подій можуть бути виміряні, тоді як невизначеність описує ситуації, коли такі ймовірності неможливо визначити.
Пітер Бернштайн	Він розглядав ризик як можливість виникнення втрат і зосереджувався на психологічних аспектах прийняття рішень за умов ризику.
Гаррі Марковіц	Цей учений сфокусувався на ризик у контексті інвестицій та фінансів. Він розробив модель портфельного управління, яка допомогла інвесторам управляти ризиками та прибутковістю.

Джерело: складено автором за матеріалами [6]

Ризик у світі економіки має велике значення, оскільки він становить важливу частину взаємодії в економічній системі, пов'язаній з провадженням ділової діяльності підприємства. Це поняття виявляється у різних аспектах економічної діяльності та може мати вплив на фінансові результати у ході ведення господарської діяльності. Крім того, ризик непрямо пов'язаний з можливістю підприємства отримати прибуток [10, с.16-17].

На поточному етапі економічного розвитку країни, аграрний сектор вважається одним з найбільш ризикованих. Ризики, пов'язані з діяльністю аграрних підприємств, є предметом наукових досліджень через їх значний вплив на господарські суб'єкти та продовольчу безпеку країни в цілому. Умови функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств мають свої специфічні особливості, які відрізняють їх від інших галузей, такі як залежність від природних умов, сезонність виробництва, труднощі з інноваціями, а також різноманітні фактори, пов'язані з регіональними, галузевими, технологічними та

організаційними аспектами, включаючи участь живих організмів у виробничому процесі і т. д. [7].

Також варто відзначити, що як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі в основному розглядають загальні принципи управління підприємствами і виробництвом в умовах невизначеності та ризику. Однак концептуальні та методичні основи виявлення, аналізу та подолання ризиків у діяльності аграрних підприємств представлені лише частково. У економічній літературі недостатньо уваги приділено дослідженням методичних основ формування системи управління ризиками в аграрному секторі, а також моделюванню, прогнозуванню і управлінню ризиками. Більшість наукових робіт у цьому напрямі стосуються фінансових установ. Це створює потребу в розробці концепції управління ризиками, яка б враховувала існуючі наукові досягнення і враховувала особливості аграрного сектору. Крім того, для кращого розуміння ризиків у сільському господарстві необхідне удосконалення класифікації ризиків.

Відсутність єдності у розумінні сутності поняття «ризик аграрних підприємств» ускладнює ідентифікацію кризового стану. За словами О. Андрушка, це пояснюється, головним чином, тим, що кризовий стан є результатом багатьох кризових явищ [9]. К. Цапко підкреслює, що «кризовий стан підприємства – це несподіваний та небажаний, обмежений у часі процес, який суттєво заважає або навіть унеможлиблює функціонування підприємства» [14].

Кризовий стан підприємства проходить через етапи від проявів ризику до кризових явищ, що перетворюються на кризову ситуацію та стан ризику, а в результаті може завершитися банкрутством при відсутності адекватного управлінського втручання. Прояви ризику полягають у відхиленнях фактичних показників від запланованих, які можуть значно вплинути на функціонування підприємства. Кризові явища відображають погіршення показників функціонування підприємства, що негативно впливають на його життєдіяльність і загострюють протиріччя взаємодії окремих елементів підприємства як

всередині, так і ззовні. Якщо дестабілізуючий вплив зовнішніх і внутрішніх факторів зростає, а система управління ризиками не забезпечує необхідні ефективні рішення, підприємство стикається з втратою прибутків та можливим втратою майна [15].

Головна мета класифікації ризиків полягає в оптимізації інформації про них для визначення найбільш підходящих методів управління. Наразі немає загального узгодження щодо критеріїв та принципів класифікації ризиків. Зазвичай вони описуються за конкретним змістом або сферою діяльності, щоб забезпечити ефективне управління в залежності від їх джерела, етапу виникнення та можливості використання відповідних методів.

Ризики за сферою діяльності можна поділити на дві основні групи: чисті та спекулятивні. Кожна група поділяється на підгрупи, види та різновидності, що враховує взаємозв'язки між ризиками. Ця класифікація допомагає ідентифікувати широкий спектр можливих наслідків. Однак, вона може бути обмеженою через дублювання ризиків, що ускладнює вибір загального підходу та методів управління. Оскільки аграрні підприємства мають унікальні особливості, такі як залежність від погоди, сезонність та специфіка виробництва, доцільно класифікувати ризики цього сектору за групами (рис. 1.1).

Запропонований підхід до класифікації ризиків дає змогу розробити унікальний метод, за допомогою якого підприємство може самостійно групувати свої ризики, виходячи з чітких визначень за окремими групами ризиків та специфіки своєї діяльності. Основним елементом цього методу є практичний розподіл ризиків підприємства відповідно до його власної системи управління ними. За цим підходом можна виділити одинадцять загальних груп ризиків, які включають в себе підгрупи і можуть бути об'єднані в окремі категорії в залежності від напрямків діяльності підприємства. Наприклад, ризики можуть бути класифіковані за термінами впливу, такими як довготривалі, середньострокові та короткочасні.

Класифікаційний поділ за підприємницькою діяльністю передбачає розрізнення між підприємницькими та не підприємницькими ризиками,

вказуючи на відмінності у виді діяльності, яку можуть здійснювати різні господарюючі суб'єкти. Під підприємницьким ризиком розуміється той, що виникає внаслідок фінансово-господарської діяльності підприємства з метою отримання прибутку. На практиці, також існують не комерційні організації, наприклад, благодійні фонди, які також можуть бути піддані впливу ризику.

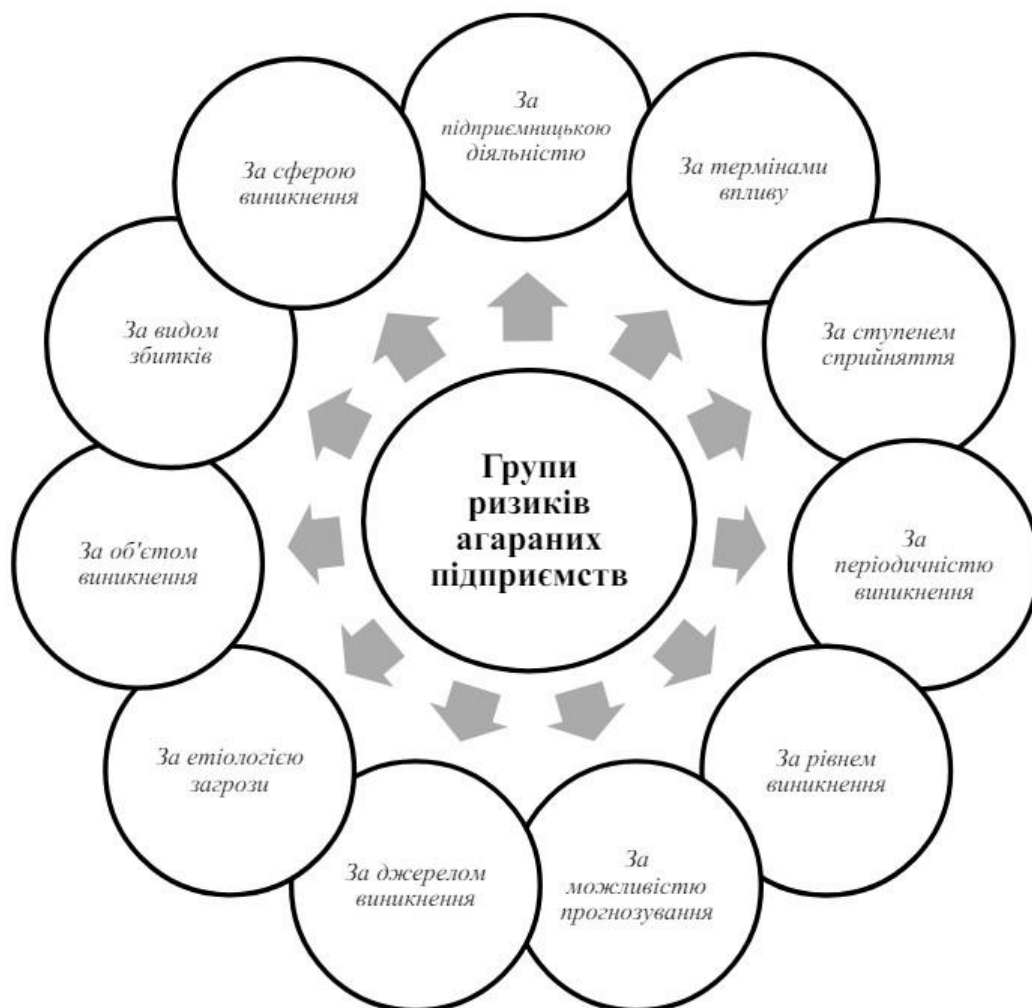

Рисунок 1.1 – Систематизація ризиків сільськогосподарських підприємств за категоріями

Джерело: власна розробка автора

Ризики можуть бути розподілені на кілька категорій в залежності від їх ступеня сприйняття: найменші (з можливими збитками до 20%), прийнятні (до 40%), неприйнятні (до 65%) та катастрофічні (від 65% до 100%).

Ризики можна також поділити за періодичністю їх виникнення на системні (які зазвичай обумовлені самою системою та не можуть бути повністю знижені) та несистемні (які виникають рідше та їх можна мінімізувати).

За рівнем поширеності ризики можна поділити на галузеві та міжгалузеві, в залежності від сфери діяльності. У сільському господарстві це може включати ризики, пов'язані з рослинництвом або тваринництвом, а також операційні ризики на рівні виробництва (мікрорівень), регіональні (мезорівень), державні (макрорівень) та глобальні ризики.

Ризики можна розділити на ті, які можна передбачити, тобто прогнозовані, та ті, які виникають несподівано внаслідок непередбачуваних форс-мажорних обставин, а отже, не прогнозовані.

Ризики в сільському господарстві також можна розділити за джерелом виникнення на ті, що залежать від внутрішніх і зовнішніх факторів середовища підприємства. Крім того, можна виділити ризики в залежності від об'єкту виникнення: сільськогосподарських культур, видів тварин чи обладнання та устаткування агропідприємства. За їхньою етіологією ризики агросектору поділяються на антропогенні, які пов'язані з впливом людини, і природні, що викликані природними силами [14].

Ризики аграрних підприємств можна розглядати з різних поглядів. Одним з таких поглядів є класифікація за видом можливих збитків. Отже, перша категорія – це матеріальні ризики, які виникають унаслідок непередбачуваних ситуацій у реалізації проектів або планів виробництва. Це можуть бути неочікувані витрати на майно, обладнання, енергію та ресурси. Друга категорія – трудові ризики, що, зазвичай, пов'язані з витратами часу та трудових ресурсів. Сюди можна віднести витрати на оплату праці, навчання персоналу тощо. Нарешті, третя категорія – фінансові ризики, які стосуються можливих фінансових втрат. Тут йдеться про непередбачені платежі (штрафи), невідшкодування боргів або невиконання коштів за реалізовану продукцію. Ці ризики безпосередньо впливають на фінансову діяльність підприємства, включаючи фінансування, обслуговування позик, податковий облік тощо. Щоб

краще організувати цей розподіл, можна узагальнити ці ризики та розглянути їх у кількох групах, таких як кредитні, ліквідності, інвестиційні, податкові та ризики планування.

Ризики сільськогосподарських підприємств є вкрай специфічними і визначаються особливостями їх діяльності. Коли ми говоримо про класифікацію цих ризиків, ми маємо на увазі групування їх за сферою виникнення. Важливо зазначити, що ця класифікація поєднує загально прийняті види ризиків, характерні для будь-якого підприємства, з урахуванням особливостей господарювання в аграрному секторі. Іншими словами, це означає, що ми враховуємо не лише типові аспекти ризиків, але й їх специфіку, яка впливає з аграрної діяльності, такі як вплив кліматичних умов, сезонність, особливості технологій і використання землі та ресурсів [10].

Запропонована класифікація може бути адаптована та змінена для кожного окремого підприємства залежно від контексту чи ситуації, в яких воно перебуває. Кожна конкретна задача в управлінні ризиками може вимагати індивідуального підходу, оскільки природа ризику, пов'язана, по-перше, з видом діяльності, та має свою унікальну специфіку, яка визначає доцільність включення тих чи інших ознак у систему класифікації. З урахуванням цього, запропонована класифікація може бути корисною для підприємств і використовуватися як модель для розробки власної кваліфікаційної таблиці з урахуванням особливостей аграрного сектору. Це може стати одним із інструментів при прийнятті управлінських рішень щодо побудови ефективної системи управління ризиками на підприємстві.

1.2. Особливості функціонування механізмів управління ризиками аграрного підприємства

Управління ризиками в аграрному підприємстві має свої унікальні особливості, обумовлені специфікою галузі. Природні умови, сезонність виробництва, залежність від біологічних процесів та інші фактори формують

особливу систему ризиків, з якими стикаються аграрні підприємства. Ці ризики вимагають розробки та впровадження спеціалізованих механізмів управління, які враховують всі аспекти аграрної діяльності. У даному підрозділі буде детально розглянуто специфічні риси функціонування фінансових механізмів управління ризиками в аграрному секторі, а також їх вплив на стабільність та ефективність підприємств.

Фінансовий механізм являє собою спосіб встановлення фінансових відносин в агропромисловому комплексі. Його структура, склад, важелі та показники, що характеризують фактори впливу на кінцеві виробничі результати, визначають процес розвитку аграрної сфери. Це є частиною економічного механізму, що забезпечує самоокупність та самофінансування аграрних підприємств. Ефективність фінансового механізму полягає у створенні фінансової моделі, яка забезпечує надійні джерела інвестування та формування фінансових резервів для виконання фінансово-кредитних зобов'язань аграрних виробників.

Сучасність характеризується зміною традиційних уявлень про роль і місце ризику, а також його вплив на діяльність суб'єктів господарювання. У ринковій економіці витрати на виробничу діяльність покриваються безпосередньо економічними суб'єктами. З розвитком ринкових відносин мінімізація ризиків у матеріальному виробництві стає все більш актуальною, що вимагає розробки нових концептуальних і методичних підходів.

Фінансовий механізм управління ризиками спрямований на вирішення важливих завдань аграрного виробництва, таких як:

- забезпечення аграрних формувань необхідними фінансовими ресурсами;
- постачання аграрного виробництва виробничими ресурсами та визначення обсягів резервів аграрних підприємств.

Фінансовий механізм у аграрному секторі виконує такі функції:

- створення доходів і фондів грошових ресурсів під час розширеного відтворення;

- розподіл і використання коштів для розвитку виробництва;
- формування статей доходів бюджету [3, с. 20-24].

Сутність фінансового ризику трактується по-різному в залежності від контексту.

Система управління фінансовими ризиками може бути представлена у вигляді трирівневої структури (рис. 1.2). Між цими рівнями існують вертикальні зв'язки: ризики нижчого рівня можуть спричинити ризики середнього рівня, які, в свою чергу, можуть призвести до ризику банкрутства підприємства.

Рисунок 1.2 – Трирівнева структура фінансових ризиків

Джерело: власна розробка автора

Ефективне та успішне управління фінансовими ризиками забезпечується завдяки компетентному керівництву та підтримці фінансової стратегії підприємства. Процес управління фінансовими ризиками є неперервним та вимагає постійного вдосконалення та уваги до деталей (рис. 1.3).

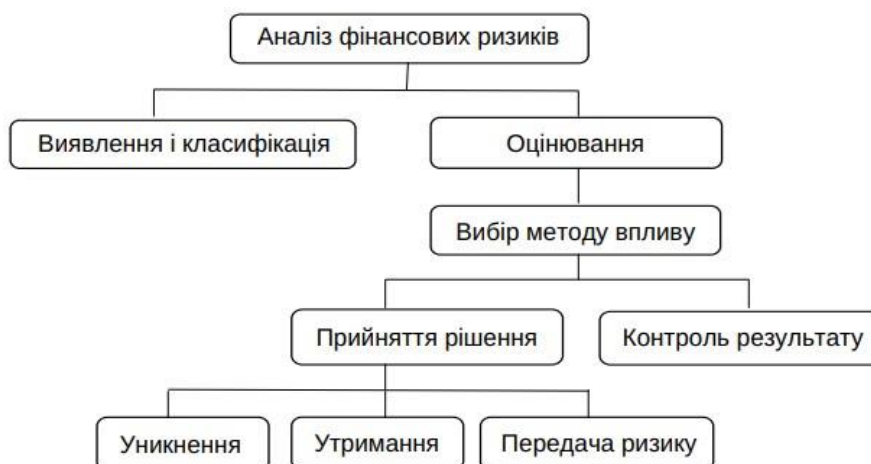

Рисунок 1.3 – Схема оптимізації фінансових ризиків

Джерело: власна розробка автора

Сільське господарство визначається як ключова сфера економіки, яка має вирішальне значення як у господарському, так і у соціальному аспектах країни. Проте, воно також представляє собою високоризикове середовище, де провадиться складна виробничо-фінансова діяльність, що істотно впливає на кінцеві результати. Природно-кліматичні фактори є постійними та непередбачуваними, що є надзвичайно важливим для виробничого процесу. Виявлення ризиків, які є як загальними, так і специфічними для підприємства, вимагає досить складного та часомісткого аналізу та обробки величезної кількості даних. Однак навіть такий аналіз не завжди дозволяє вичерпно оцінити всі аспекти діяльності компанії, тому необхідна комплексна діагностика з метою виявлення слабких сторін, які потребують подальшого вдосконалення [2].

У сферах агропромислового комплексу можна виділити дві основні категорії ризиків (рис. 1.4): вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на виробництво, які, в свою чергу, можуть бути нерегульованими, слабо регульованими або умовно регульованими.

Рисунок 1.4 – Класифікація факторів впливу на аграрне виробництво в умовах ризику

Джерело: складено за матеріалами [5]

Оптимізація розвитку АПК спрямована на вибір найкращих варіантів з доступних альтернатив, які допоможуть зменшити ймовірність виникнення ризикових ситуацій. При цьому важливими чинниками є стан як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, де фермери взаємодіють у форматі партнерства з підприємствами переробної промисловості та торгівлі.

У контексті конкретного сільськогосподарського підприємства фінансові ризики можуть виникати через різноманітні зовнішні та внутрішні чинники (рис. 1.5). Зовнішні фактори, що можуть призвести до фінансових ризиків на агропідприємстві, включають нерозвиненість та нестабільність економіки, економічну кризу, інфляцію, підвищення рівня конкуренції, зниження цін на світовому ринку, а також політичні чинники та інші [8].

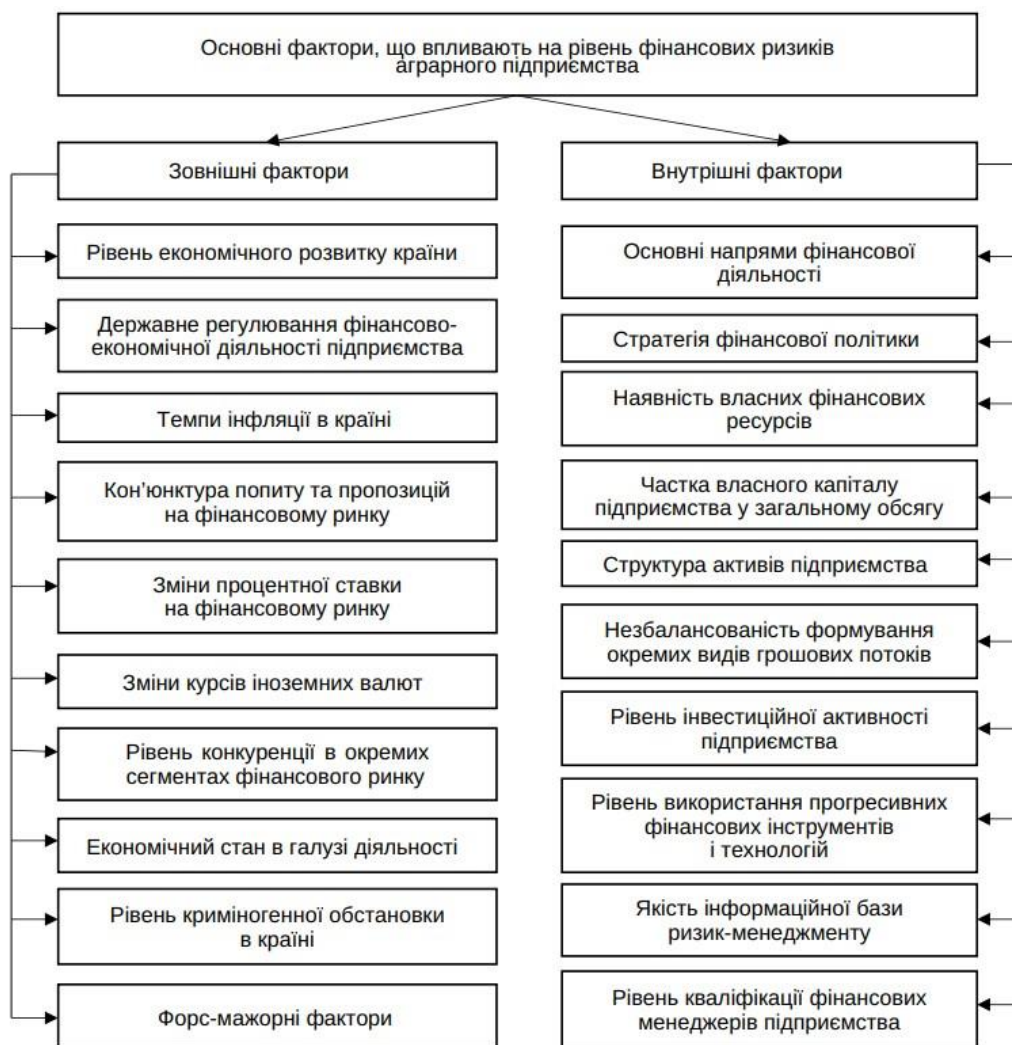

Рисунок 1.5 – Система ключових факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків аграрного підприємства

Джерело: складено за матеріалами [8]

Усі наведені причини є зовнішніми та невідконтрольними підприємству. Тимчасом, внутрішні фактори також можуть призвести до виникнення фінансових ризиків. Ці причини включають збільшення витрат на підприємстві, неефективну фінансову стратегію, неуспішне управління витратами, доходами та фінансовими результатами.

Кожен крок у процесі управління фінансовими ризиками аграрного підприємства вимагає використання унікальних методів і реалізації конкретних заходів (рис. 1.6).

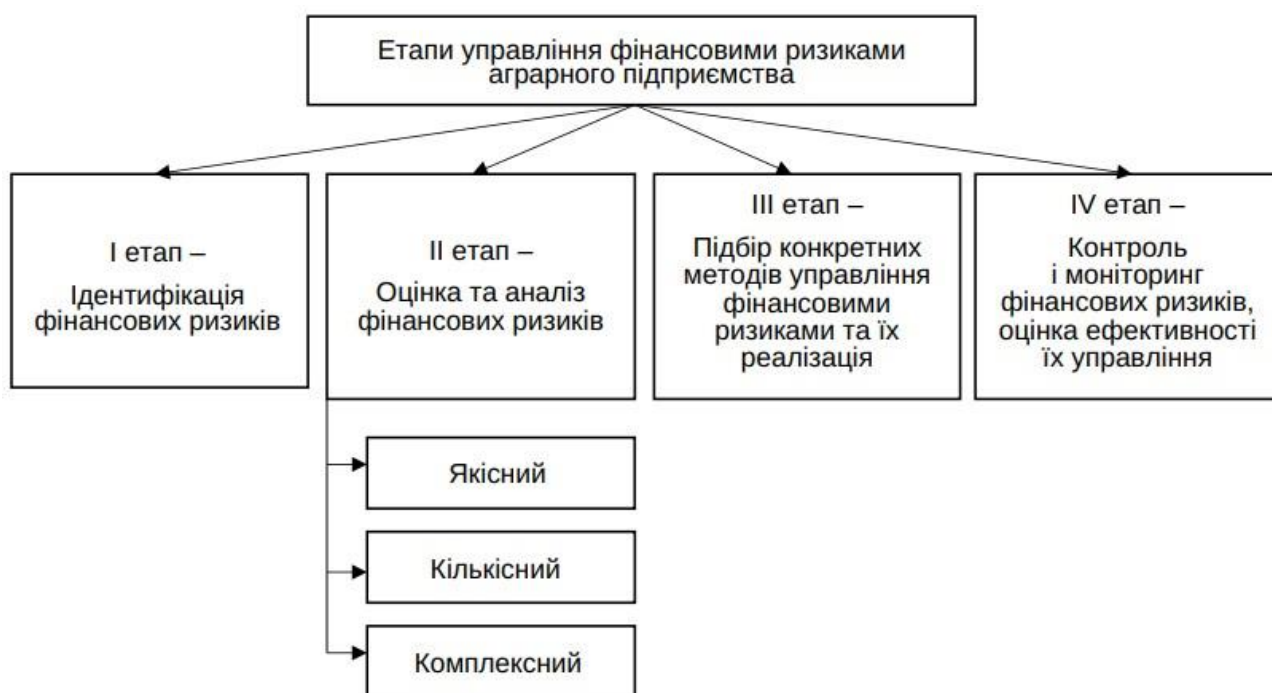

Рисунок 1.6 – Фази процесу керування фінансовими ризиками аграрного підприємства

Джерело: складено за матеріалами [15]

Зменшення впливу ризикових факторів у сільському господарстві можна забезпечити шляхом успішного планування та підготовки інвестиційних проектів для втілення, особливо в галузях рослинництва та тваринництва.

Концептуальні засади управління розвитком аграрного сектору в умовах ризикованого середовища ґрунтуються на принципах теорії аграрних відносин та управління економічними системами. Оскільки аграрний сектор є ключовою галуззю в українській економіці, його функціонування піддається специфічним

ризикам. Українське сільське господарство має значний потенціал для стійкого розвитку та реалізації експортних операцій. Однак ефективне використання цього потенціалу можливе лише за умови мінімізації ризиків та досягнення прийнятного рівня їхнього впливу на агровиробництво. Тому науково обґрунтоване управління ризиками стає ключовим завданням у забезпеченні ефективного функціонування аграрного сектору в умовах економічної нестабільності та змін [15].

1.3. Систематизація методичних підходів до управління ризиками на підприємстві

В сучасних умовах бізнесу управління ризиками на підприємствах стає однією з ключових складових стратегічного успіху. Аграрні підприємства, постійно зіштовхуються з різноманітними викликами та небезпеками, які можуть виникнути через зовнішні та внутрішні чинники. Ефективне управління ризиками передбачає систематичний підхід до їх ідентифікації, оцінки, контролю та мінімізації. В рамках цього контексту систематизація методичних підходів до управління ризиками стає надзвичайно важливою. В даному розділі роботи будуть розглянуті та проаналізовані основні методики та стратегії управління ризиками на підприємствах з метою виявлення їх ефективності та можливостей застосування в різних умовах.

Управління ризиками на аграрних підприємствах ґрунтується на різноманітних методах, що охоплюють як якісний, так і кількісний аналіз фінансових ризиків. Дана стратегія, яка ілюструється на рисунку 1.7, виступає важливим інструментом для забезпечення стабільності та прибутковості у галузі сільського господарства.

Кількісний аналіз ризиків ґрунтується на математичних та статистичних методах, спрямованих на оцінку ймовірності виникнення ризикованих подій та їх можливого впливу на діяльність підприємства. Цей підхід заснований на числових даних та алгоритмах, які дозволяють кількісно оцінити ризики та їх

потенційні наслідки. Він надає можливість об'єктивно аналізувати ризики та приймати обґрунтовані рішення з управління ними [3, с. 42-45].

Рисунок 1.7 – Аналіз ризиків: методичний підхід

Джерело: складено за матеріалами [7]

Метод якісного аналізу ризиків базується на експертному досвіді та оцінці учасників проєкту або фахівців. Він ґрунтується на суб'єктивній оцінці експертів, не обов'язково використовує числові показники, але враховує їхні знання та досвід для оцінки ймовірності виникнення ризиків та їх можливих наслідків.

Основна функція якісного аналізу полягає у виявленні факторів, що впливають на ризики, та ідентифікації потенційно небезпечних зон. Це включає визначення всіх можливих ризиків, виявлення причин їх виникнення та розрізнення видів невизначеності й конфліктів, які можуть викликати ці ризики.

Якісний аналіз ризиків може здійснюватися на будь-якому етапі реалізації проєкту. Однак, критично важливо провести цей аналіз принаймні один раз на початковій стадії нового проєкту [9].

Аналітичний метод оцінки ризиків, який базується на порівняльному аналізі приросту доходів та ризиків підприємницьких проєктів, дозволяє визначити межу корисності. З урахуванням зменшення впливу цінової конкуренції та збільшення важливості конкурентних переваг, що ґрунтуються на

цінності, можна припускати високу ймовірність підвищення економічної вигідності використання даного підходу [10].

Кількісний аналіз ризиків має ключове значення для визначення ефективності управління підприємницькими ризиками, оскільки він дозволяє звернути ступінь ризику в числові значення. Але в контексті підприємницької діяльності, де ризики досить складні й мають багато аспектів, важливо, щоб результати кількісного аналізу були професійно пояснені та інтерпретовані. Тому, для забезпечення адекватності та правильності цих результатів, рекомендується залучати до аналітичного процесу кваліфікованих фахівців, чий досвід та експертна думка збільшують достовірність та цінність аналізу.

Кількісна оцінка ризику зазвичай включає такі показники, як:

- рівень абсолютних втрат: це розмір можливих збитків у фінансовій або матеріальній формі;
- рівень відносних втрат (РВВ): цей показник враховує співвідношення між можливими збитками та активами чи доходами підприємства:

$$РВВ = \frac{\text{Доходи, тис.грн}}{\text{Збитки, тис.грн}}. \quad (1.1)$$

У численних економічних джерелах часто вказують на ряд параметрів, які використовуються для числової оцінки ризиків у бізнесі:

Показник невиконаних замовлень ($K_{\text{нв}}$) – це міра, яка відображає співвідношення між кількістю або обсягом замовлень, що залишилися невиконаними або не вироблені, та загальним обсягом чи кількістю замовлень, які були прийняті або заплановані і розраховується за формулою:

$$K_{\text{нв}} = \frac{Q_{\text{нз}}}{Q_{\text{зз}}}, \quad (1.2)$$

де $Q_{\text{нз}}$ – обсяг невиконаних замовлень;

$Q_{\text{зз}}$ – обсяг запланованих замовлень.

Показник браку (K_6) – це співвідношення між кількістю або обсягом невідповідної стандартам якості або дефектної продукції та загальним обсягом виробленої продукції. Він вказує на відсоток виробів, що не відповідають встановленим якісним характеристикам. Низький коефіцієнт браку свідчить про

ефективне виробництво, тоді як високий показник може свідчити про проблеми в якості виробів або процесів виробництва. Даний показник розраховується за формулою:

$$K_6 = \frac{Q_6}{Q_{\text{вп}}}, \quad (1.3)$$

де Q_6 – обсяг бракованої продукції;

$Q_{\text{вп}}$ – загальний обсяг виробленої продукції.

Показник порушень угод ($K_{\text{пу}}$) – це показник, що відображає відсоток угод або контрактів, які були порушені або не виконані відповідно до умов, у порівнянні з загальною кількістю укладених угод. Розрахувати його можна за наступною формулою:

$$K_{\text{пу}} = \frac{Q_{\text{пк}}}{Q_{\text{уу}}}, \quad (1.4)$$

де $Q_{\text{пк}}$ – обсяг порушених контрактів;

$Q_{\text{уу}}$ – обсяг укладених угод.

Оборотні активи змінюють характеристики ризиків аграрного підприємства. Це особливо важливо розуміти, аналізуючи їх структуру. Вони включають запаси, готівку та грошові вимоги. Запаси відображають обсяг виробництва, але можуть представляти дві різні ситуації: використання матеріалів у виробництві, що може збільшувати ризик через можливу невпевненість у поверненні витрат, або відокремлення частини оборотних коштів від процесу виробництва, що зменшує обсяг продукції та ризик неповного повернення інвестицій [15].

Ще одним аспектом, який свідчить про ризик, є величина дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість є сумою коштів, яку покупці використовують на придбання товарів за умови пізнішої оплати. Варто зазначити, що збільшення дебіторської заборгованості прямо впливає на ризик. Зменшення цього показника дає змогу використовувати кошти на поточні витрати. Однак важливо мати можливість збільшити обсяг виробництва, щоб забезпечити покриття витрат і отримання прибутку.

Рівень ризику на аграрному підприємстві залежить від обсягу грошових ресурсів, які воно мають. Чим більше ресурсів, тим більше можливостей для вкладення у фінансові проєкти, але разом з тим зростає й ризик, пов'язаний з обсягом виробництва та загальною вартістю цих ресурсів. Таким чином, структура доступних ресурсів безпосередньо впливає на ризикованість аграрного підприємства.

Дохід від продажу продукції та прибуток підприємства впливають на ризик в протилежному напрямку. Збільшення обсягів продажу може збільшити ризик через потребу у додаткових витратах та інвестиціях. У той же час, зниження обсягів продажу може зменшити ризик завдяки зменшенню витрат та експозиції перед ринковими коливаннями [17].

Перед аналізом впливу економічних чинників на ризик у сільськогосподарських підприємств необхідно спочатку оцінити їх фінансовий стан. Це включає:

- оцінку рентабельності, яка визначає дохідність підприємства;
- аналіз фінансової стійкості, що відображає його здатність подолати фінансові труднощі;
- оцінку кредитоспроможності та ліквідності для оцінки здатності повернути кредити та сплатити зобов'язання;
- аналіз ефективності використання активів, який вказує на ефективність їхнього використання для досягнення цілей підприємства.

Фінансовий стан аграрного підприємства може виявитися несприятливим, що виражається у збитках, особливо тоді, коли існує ризик банкрутства. Для оцінки такої ситуації у розвинених країнах використовується критерій «Z-Альтмана», який обчислюється наступним чином:

$$Z_A = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + 1,0x_5, \quad (1.5)$$

де X_1 – це показник, який показує частку активів підприємства, що є вільними від зобов'язань і знаходяться в оборотних коштах;

X_2 – відображає ефективність використання власного капіталу підприємства.

X_1 – розраховується за такою формулою:

$$x_1 = \frac{PK}{ЗАП}, \quad (1.6)$$

де РК – робочий капітал;

ЗАП – загальні активи підприємства.

X_2 – розраховується за такою формулою:

$$x_2 = \frac{НП}{ЗАП}, \quad (1.7)$$

де НП – нерозподілений прибуток років, що передують звітному року.

Коли значення коефіцієнту «Z-Альтмана» перевищує 2,9, підприємство вважається фінансово стабільним і не схильним до банкрутства. Якщо значення знаходиться в межах від 1,8 до 2,9, це свідчить про те, що підприємство підвищує ризик банкрутства і перебуває у фінансово нестійкому стані.

Одним із ключових показників успішності аграрного підприємства на ринку є його чистий прибуток. Проте основна проблема полягає у точному визначенні цього прибутку відносно вкладеного капіталу [18].

Прибуток для підприємства виникає лише тоді, коли всі витрати на виробництво товарів чи послуг були виправдані. Це є важливим для точного визначення рентабельності підприємства. Контроль за всіма витратами, що несе підприємство, дозволяє адаптувати стратегію виробництва в різні періоди. Оскільки сільськогосподарські підприємства зазвичай отримують прибуток лише один раз на рік, вони часто потребують додаткових інвестицій, крім власних, що збільшує ризик. Оцінка ризику зазвичай базується на трьох методах: аналізі чутливості, сценаріях та методі Монте-Карло.

У цьому випадку ключовими показниками є дані, які ми отримали з річних звітів сільськогосподарських підприємств регіону, включаючи:

- сума фінансування в формі інвестицій або кредитів, наданих у тисячах гривень;
- обсяг прибутку від продажу продукції в тисячах гривень;
- сума витрат на поточні операції у тисячах гривень.

Для оцінки цих показників використовується концепція «чистого приведенного доходу» (NPV). Це враховує сучасну вартість майбутніх доходів та витрат, щоб визначити їхню загальну вартість в один момент часу.

$$NPV = \sum_{t=0}^N \frac{P_k}{(1+i)^n} - IC, \quad (1.8)$$

де n – номер періоду;

P_k – грошовий потік у цьому періоді;

i – ставка дисконту у відсотках;

IC – початкові інвестиції.

Грошові потоки – це сума грошей, що входить або виходить з підприємства в певний період часу. Це може бути дохід від продажу товарів або послуг, витрати на закупівлю ресурсів, оплату праці, податки та інші витрати. Грошові потоки відображають фінансовий стан підприємства та його здатність генерувати прибуток.

При обчисленні грошових потоків враховуються тільки реальні грошові суми, які фактично надходять або витрачаються підприємством, а саме:

- позитивний грошовий потік: гроші, які вже отримані підприємством на рахунок, наприклад, виплата за товари або послуги;
- негативний грошовий потік: витрати, які вже були повністю сплачені та списані з рахунків підприємства, наприклад, оплата зарплати або закупівля сировини;
- залишок, який існує зараз: різниця між всіма позитивними та негативними грошовими потоками на поточний момент часу.

Отримавши результат за цією формулою, ми можемо зробити такі висновки:

- позитивне значення NPV вказує на те, що проєкт є привабливим, оскільки очікуваний прибуток перевищує вартість інвестицій;
- негативне значення NPV вказує на те, що проєкт не є прийнятним, оскільки витрати перевищують очікувані доходи;
- значення NPV, яке дорівнює нулю, означає, що внутрішня вартість проєкту дорівнює вартості витрат. У цьому випадку інвестор може бути

байдужим до реалізації проєкту.

Основні виклики у використанні показника чистої наведеної вартості полягають у визначенні значення ставки дисконтування, яке може суттєво вплинути на прийняття рішення. Рекомендації, щодо усунення недоліків при фактичному значенні показника чистого приведенного доходу наступні:

- не рекомендується приймати рішення, якщо чиста наведена вартість не перевищує нуля;
- у рамках обмежень фінансових ресурсів слід віддавати перевагу тому рішенню, яке має найвищу загальну наведену вартість;
- у випадку рівних умов між проєктами, слід віддавати перевагу варіанту, який генерує найбільше значення чистої наведеної вартості (NPV).

У контексті аграрного підприємства, удосконалення методів управління ризиками може включати створення комплексної моделі, яка враховує якісні та кількісні аспекти. Наприклад, результати якісної оцінки ризиків можуть бути використані для ідентифікації потенційних загроз для аграрного підприємства, таких як погодні умови, шкідники або зміни в ринкових умовах. На основі цих результатів можуть бути розраховані кількісні показники, такі як потенційні втрати врожаю або фінансові ризики. Це дозволяє підприємству краще розуміти та керувати ризиками, що допомагає забезпечити стабільність та успішність його діяльності в аграрному секторі [16].

У розділі «Теоретико-методичні основи механізмів управління ризиками діяльності аграрного підприємства» розглянуто основні концепції управління ризиками, від ідентифікації до керування. Виявлено, що поєднання якісних та кількісних методів дозволяє ефективно управляти ризиками. Зроблено акцент на важливості розробки комплексних моделей та виборі оптимальних стратегій управління ризиками, зокрема на основі кількісних показників, таких як чиста наведена вартість. Описані принципи можуть слугувати підґрунтям для практичного застосування у сільськогосподарському бізнесі з метою забезпечення стійкості та успішності діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА
МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СФГ «Рябенко С.К.»**2.1. Аналіз тенденцій господарської діяльності підприємства**

У лютому 2000 року в селищі Компаніївці, що знаходиться в Кіровоградській області, було створено сільськогосподарське фермерське господарство «Рябенко С.К.» (надалі СФГ «Рябенко С.К.»).

СФГ «Рябенко С.К.» розташоване в межах Дністрово-Дніпровської північно-степової фізико-географічної зони. Тут клімат є помірно континентальним. В цьому регіоні спостерігається вплив вологих повітряних мас, що приносяться західними вітрами з Атлантичного океану на півночі, та континентальних мас повітря на півдні. Зима у цьому регіоні м'яка з частими тепловими періодами, а літо характеризується теплом і сухістю.

СФГ «Рябенко С.К.» діє відповідно до основних законів, таких як ЗУ «Про господарські товариства», та інших відповідних правових актів України. Крім того, воно керується внутрішнім Статутом. Господарство має юридичний статус, подає фінансову звітність, керує своїм банківським рахунком та використовує власну печатку з повним найменуванням, оснащену необхідними штампами та бланками.

У Статуті СФГ «Рябенко С.К.» зазначено, що основними напрямками діяльності є рослинництво та тваринництво. Проте, з урахуванням масштабів господарства, передбачено існування ще шести ключових структурних підрозділів (рис. 2.1).

Сільськогосподарське фермерське господарство «Рябенко С.К.» володіє значним та різноманітним парком сільськогосподарської техніки, який включає в себе широкий асортимент тракторів, комбайнів та бурякозбиральних комбайнів.

У таблиці 2.1 наведено кількість та моделі сільськогосподарської техніки,

що належить до парку обладнання СФГ «Рябенко С.К.».

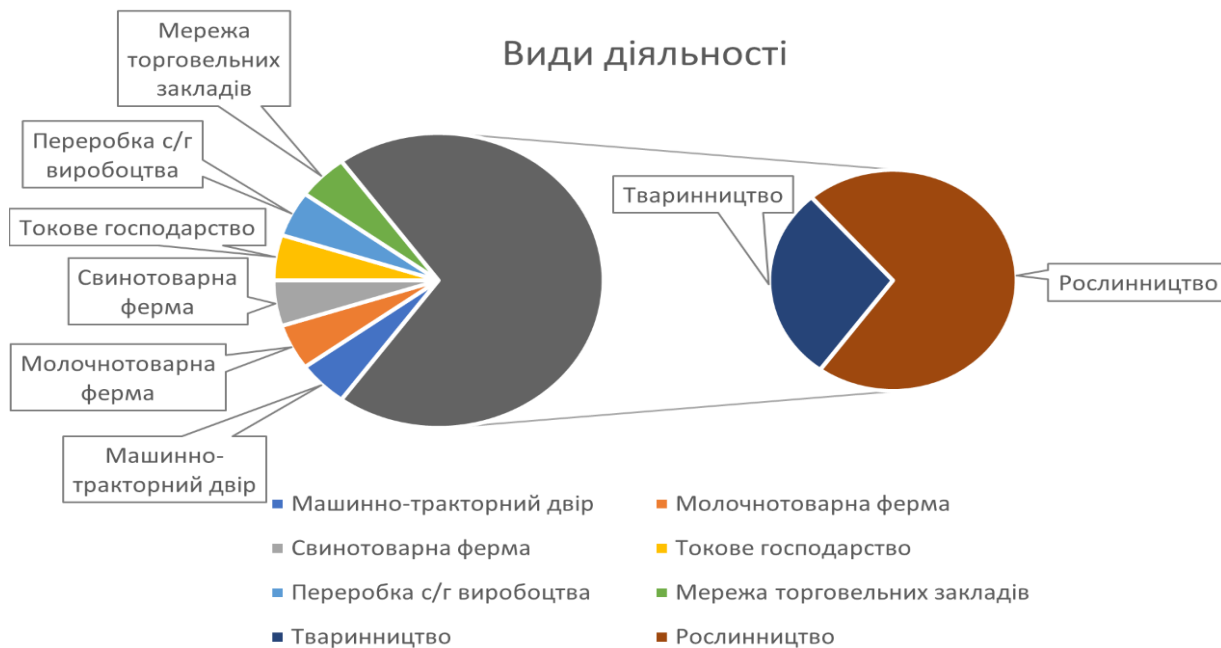

Рисунок 2.1 – Структура діяльності СФГ «Рябенко С.К.»

Джерело: сформовано автором на основі даних СФГ «Рябенко С.К.»

Таблиця 2.1 – Парк обладнання СФГ «Рябенко С.К.»

Наявна техніка	Кількість одиниць
Трактори:	
T-150	2
ДТ-75	1
T-150K	1
MT3-80,82	3
ЮМЗ	7
T-25	2
T-16	2
Комбайни:	
John Deere	2
CLAAS Lexion 760TT	2
Бурякозбиральні комбайни	2

Джерело: сформовано автором на основі даних СФГ «Рябенко С.К.»

У разі виникнення надзвичайних ситуацій, особливо в період збирання врожаю, СФГ «Рябенко С.К.» має можливість орендувати сільськогосподарську техніку у приватних аграрних підприємств, що знаходяться в Кіровоградській області.

Земельні ресурси є основним виробничим активом у господарстві. Загальна площа земель СФГ «Рябенко С.К.» становить 2007,4 гектарів, розподілених наступним чином:

Таблиця 2.2 – Розподіл земельних ресурсів СФГ «Рябенко С.К.»

№ з/п	Категорія земель	Площа (га)
1	Землі, призначені для сільськогосподарських культур	1739,2
2	Ділянки під багаторічними насадженнями	50,8
3	Водні об'єкти	177,9
4	Інші види земель	39,5

Джерело: сформовано автором на основі даних СФГ «Рябенко С.К.»

СФГ «Рябенко С.К.» спеціалізується на вирощуванні та продажу продукції рослинництва, включаючи зернові культури, цукрові буряки, соняшник, сою та ріпак, а також продукції тваринництва, зокрема молока та м'яса. Основні види продукції господарства перераховані в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Виробничий асортимент у грошовому еквіваленті СФГ «Рябенко С.К.»

Види товарної продукції	Роки дослідження					
	2021		2022		2023	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Зернові і зернобобові	1214	61,5	1000	51,8	1612,9	66,0
в тому числі:						
пшениця	592	29,4	83	4,1	796,3	30,6
ячмінь	-	-	607	30,2	530,3	20,4
кукурудза на зерно	370	18,4	247	12,3	88,5	3,4
інші зернові	252	12,5	63	3,1	197,8	7,6
Цукрові буряки	88	4,4	338	19,3	403,2	17,7
Соняшник	227	15,1	251	14,4	66,7	2,6
Овочі відкритого ґрунту	-	-	9,0	0,45	23	0,9
Інша продукція рослинництва	1	0,05	39	1,9	3,2	0,1
Всього по рослинництву	1530	75,9	1637	81,4	2088,3	80,3
ВРХ	59	3,0	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7
Свині	262	19,0	222	12,8	350,0	16,1
Молоко	1	0,05	-	-	-	-
Інша продукція тваринництва	13	0,6	31,0	1,5	64,7	2,5
Всього по тваринництву	335	16,6	253	12,6	414,7	15,9
Інша продукція виробництва	151	7,5	121	6	99,0	3,8
Всього по господарству	2019	100	2011	100	2602,0	100

Джерело: сформовано автором на основі даних СФГ «Рябенко С.К.»

Аналіз таблиці показує, що СФГ «Рябенко С.К.» зберігає стабільний та позитивний ріст валового доходу протягом досліджуваних років завдяки основним галузям рослинництва і тваринництва. Зокрема, зернові культури залишаються основною складовою виробничого асортименту, а виробництво цукрових буряків демонструє значний ріст. Стабільність у виробництві молока та м'яса також є позитивним фактором. Однак зменшення обсягів виробництва у деяких сегментах, таких як соняшник та інша продукція виробництва, може вимагати уваги до можливих причин і вдосконалення стратегій управління, щоб забезпечити подальший стабільний розвиток господарства.

Наразі господарство досягло вражаючих успіхів у вирощуванні рослин. Збір високих врожаїв – понад 90 центнерів зернових на гектар, 370-420 центнерів цукрових буряків на гектар і 40 центнерів сої на гектар – свідчить про високий рівень ефективності сільськогосподарської діяльності. Річний обсяг реалізації сільськогосподарської продукції виявляється значним, адже соняшник, одна з найприбутковіших культур, забезпечує вагомий внесок у економічний успіх, демонструючи рентабельність на рівні 118,4 % у 2023 році.

СФГ «Рябенко С.К.» здійснює постачання своєї агропродукції основним споживачам, якими є Хлібна База 78 для зернових та Кіровоградський м'ясокомбінат для м'ясної продукції. Слід відзначити, що співпраця здійснюється у формі угод з приватними та комерційними підприємствами, проте бартерні операції становлять лише дрібну частину загального обсягу розрахунків.

Одним із важливих етапів управління аграрним підприємством є аналіз

його господарської діяльності. Це важливо для того, щоб зрозуміти ефективність виробництва, визначити потенційні ризики та можливості розвитку, а також вчасно приймати обґрунтовані управлінські рішення. Аналіз показників дозволяє виявити сильні та слабкі сторони господарства, оцінити його конкурентоспроможність на ринку, а також здійснювати моніторинг фінансового стану та результативності діяльності. Такий аналіз є необхідним для формування стратегії розвитку господарства та забезпечення його стійкого функціонування в умовах змінного економічного середовища.

Перехід до аналізу господарської діяльності є ключовим етапом у зрозумінні ефективності та стабільності підприємства. Аналізуючи зібрані дані за 2019-2023 роки, ми здійснимо оцінку господарської діяльності СФГ «Рябенко С.К.» (табл. 2.4), що дозволить виявити тенденції та визначити ключові аспекти його розвитку. Для аналізу цих показників використовувалися дані, зібрані з форми № 1-ПВ «Звіт із праці» за вказаний період (Додаток А-Д).

Таблиця 2.4 – Динаміка господарської діяльності СФГ «Рябенко С.К.» за 2019-2023 роки

Показники	Досліджувані роки					Динаміка, %
	2019	2020	2021	2022	2023	
1	2	3	4	5	6	7
1. Обсяг виробленої товарної продукції, тис. грн	14520	15464	16854	17537	19658	135,4
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	138	193	194	198	199	144,2
3. Середньооблікова чисельність персоналу в еквіваленті повної зайнятості, осіб	139	141	142	145	147	105,8
4. Продуктивність праці 1 працівника в еквіваленті повної зайнятості, тис. грн	104,5	105,2	118,7	120,9	133,7	127,9
5. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	1109359	2125659,5	3608846,2	3779008,2	2881376,4	у 2,5 р.

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7
6. Середньомісячна заробітна плата 1 працівника в еквіваленті повної зайнятості, грн	7981	11013,78	18602,3	19085,9	19601,2	у 2,5 р.
7. Собівартість виробленої продукції, тис. грн	4142	4473	4875	5769	6287	151,8
8. Рентабельність продукції, %	21,6	23,5	22,0	23,0	24,2	112,0

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі даних Додатків А-Е

Аналізуючи дані наведеної таблиці, можна зробити наступні висновки:

По-перше, спостерігається значний ріст обсягу виробленої товарної продукції з 2019 по 2023 рік, що свідчить про успішну динаміку розвитку господарства.

Другим важливим показником є зростання чисельності штатних працівників облікового складу, що свідчить про розширення бізнесу та збільшення потреб у робочій силі.

Третій показник, який варто відзначити, – це зростання середньооблікової чисельності персоналу в еквіваленті повної зайнятості. Це може бути пов'язано з розширенням функцій господарства або впровадженням нових процесів.

Продуктивність праці також показала позитивну динаміку, зростаючи на 27,9% протягом розглянутого періоду. Це може бути результатом оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності працівників.

Фонд оплати праці штатних працівників збільшився у 2,5 рази, що може вказувати на збільшення витрат на персонал та підвищення рівня оплати праці.

Середньомісячна заробітна плата 1 працівника також значно зросла, що відображає позитивні зрушення у рівні оплати праці у господарстві.

Собівартість виробленої продукції також демонструють позитивну динаміку, що свідчить про ефективне управління виробничими процесами та фінансовою діяльністю господарства.

Аналізуючи показники господарської діяльності СФГ «Рябенко С.К.»

потрібно звернути особливу увагу на показники рентабельності продукції даного господарства. Для розуміння динаміки даного показника в період з 2019 по 2023 роки, продемонструємо фактично отримані дані рентабельності продукції досліджуваного господарства за допомогою рисунку 2.2.

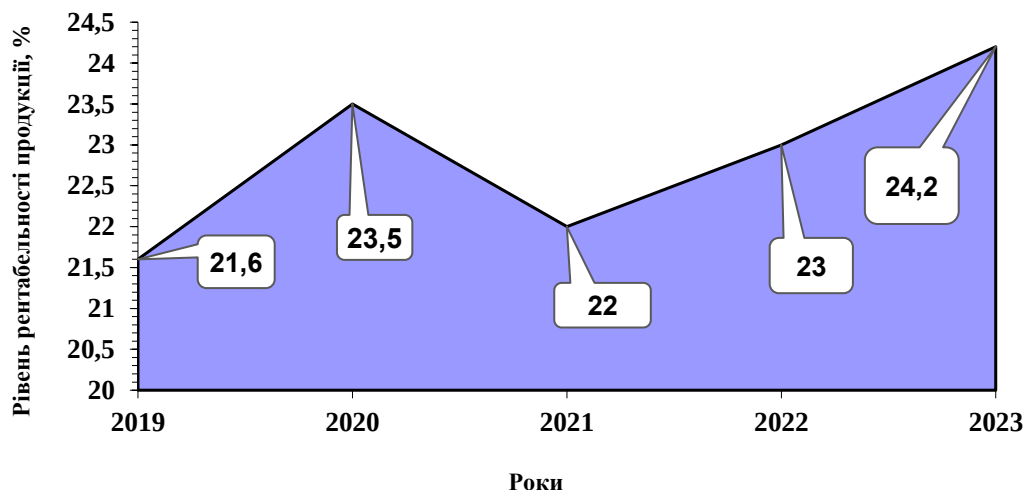

Рисунок 2.2 – Динаміка рентабельності продукції у СФГ «Рябенко С.К.» з впродовж 2019-2023 років

Джерело: сформовано автором на основі даних Таблиці 2.4

У цілому, ці показники свідчать про позитивну тенденцію у господарській діяльності СФГ «Рябенко С.К.», що підтверджує його успішне функціонування та стратегічне керівництво.

2.2. Оцінювання показників фінансового стану СФГ «Рябенко С.К.»

Оцінка фінансового стану СФГ «Рябенко С.К.» є важливим етапом аналізу його діяльності, що дозволяє зрозуміти ефективність управління ресурсами та фінансову стійкість фермерського господарства. Даний підрозділ спрямований на докладне оцінювання ключових фінансових показників досліджуваного господарства, що відображають його здатність до генерації прибутку, оптимізації витрат та використання ресурсів. Аналіз цих показників надасть можливість зробити об'єктивні висновки щодо фінансового здоров'я господарства та розробити стратегії подальшого розвитку.

В контексті більш широкого розгляду, оцінка фінансової діяльності означає систематичне визначення та передбачення стану фінансів господарства, ґрунтуючись на аналізі його бухгалтерської звітності, включаючи форми №1 «Баланс» (Додаток Е-К) та №2 «Звіт про фінансові результати» (Додаток Л-Р).

В аналізі фінансового стану сільськогосподарського фермерського господарства ключовими є показники фінансових результатів у всіх галузях діяльності. Один з найбільш узагальнюючих показників, що свідчить про ефективність його функціонування СФГ «Рябенко С.К.», – це чистий прибуток господарства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Фінансові показники СФГ «Рябенко С.К.» за період з 2019 по 2023 роки, в тис. грн

№ п/п	Показники	Роки					Темпи росту, %				
		2019	2020	2021	2022	2023	4/3	5/4	6/5	7/6	7/3
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Доход від реалізації продукції	1573,9	1435,3	3137,0	5271,3	50808,7	91,2	у 2 р.	168,0	у 9,5 р.	у 32 р.
2.	Податок на додану вартість	262,3	193,1	402,4	746,4	3437,1	73,6	у 2 р.	185,5	у 4,5 р.	у 13 р.
3.	Інші вирахування з доходу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Чистий доход від реалізації продукції	1311,6	1242,2	2734,6	4524,9	47371,6	94,7	у 2 р.	165,5	у 10 р.	у 36 р.
5.	Собівартість реалізованої продукції	1013,0	2098,4	2666,5	4400,8	44209,9	у 2 р.	128,3	165,0	у 10 р.	у 43 р.
6.	Валовий прибуток (збиток)	298,6	-836,2	68,1	124,1	3161,7	-	8,1	182,2	у 25 р.	у 10 р.
7.	Інші операційні доходи	2728,8	2759,5	3848,8	4336,5	12074,7	101,1	139,5	112,7	у 3 р.	у 4 р.
8.	Адміністративні витрати	1265,5	4133,3	2992,6	2632,9	5000,4	у 3 р.	72,4	88,0	189,9.	у 4 р.
9.	Витрати на збут	4,8	23,0	86,3	138,4	766,3	у 5 р.	у 4 р.	160,4	у 5,5 р.	-
10.	Інші операційні витрати	4235,3	2793,0	3537,4	4086,0	10777,1	65,9	126,6	115,5	у 2,5 р.	у 2,5 р.
11.	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-2478,2	-5026,0	-2699,4	-2396,7	-1127,4	у 2 р.	53,7	88,8	47,0	45,5
12.	Інші фінансові доходи	-	10,5	-	77,0	550,0	-	-	-	у 7 р.	-
13.	Інші доходи	11869,9	11841,3	6381,3	4100,0	6732,5	99,7	53,9	64,3	164,2	56,7
14.	Фінансові витрати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Інші витрати	4637,8	7102,1	2932,8	1651,3	4027,3	у 1,5 р.	41,3	56,3	у 2 р.	86,8
16.	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	4753,9	-276,3	749,1	129,0	2127,8	-	у 3 р.	17,2	у 16 р.	44,7
17.	Податок на прибуток	-	-	1,8	-	-	-	-	-	-	-
18.	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	4753,9	-276,3	747,3	129,0	1977,8	-	у 3 р.	17,3	у 15 р.	44,7
19.	Чистий прибуток	4753,9	-276,3	747,3	129,0	1977,8	-	у 3 р.	17,3	у 15 р.	44,7

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі даних Додатків Л-Р

Протягом періоду з 2019 по 2023 рік СФГ «Рябенко С.К.» пройшло складну фінансову динаміку, яка свідчить про різноманітні фактори, вплив яких мали на його діяльність.

У 2019 році господарство відзначилося певним падінням прибутковості порівняно з попереднім роком. Це може бути пов'язано з рядом факторів, таких як зміни на ринку або внутрішні проблеми управління. Однак вже у 2020 році спостерігалася певна відновлення фінансових показників, але ще не досягнута попередня рівень прибутковості.

У 2021 році відбулося значне зростання доходів від реалізації продукції, що може свідчити про успішну стратегію розвитку господарства або зростання попиту на його продукцію. Також збільшилися інші операційні доходи, що може свідчити про додаткові джерела прибутку або нові можливості бізнесу.

У 2022 році СФГ «Рябенко С.К.» відзначилося найбільшим прибутком від реалізації продукції, а також значним зростанням валового прибутку. Це може бути результатом ефективного управління ресурсами та стратегічного планування, що дозволило господарству зробити краще використання своїх можливостей.

У 2023 році, хоча прибуток зменшився порівняно з попереднім роком, СФГ «Рябенко С.К.» все ще відзначилося значними доходами від реалізації продукції та інших джерел. Однак це може свідчити про необхідність удосконалення стратегій управління в умовах змінного ринкового середовища.

Отже, детальний аналіз фінансових показників СФГ «Рябенко С.К.» за останні п'ять років вказує на складну, але в цілому позитивну динаміку, що вимагає постійного уваги до управлінських процесів та стратегій для забезпечення стійкого розвитку в майбутньому.

Звичайно, аналіз активів та пасивів є ключовим для оцінки фінансового стану СФГ «Рябенко С.К.». Активи включають усі ресурси та власність, що належать господарству, такі як земля, обладнання, сільськогосподарська техніка, продукція на складі та грошові кошти. Пасиви включають борги та зобов'язання, такі як позики, кредити, заборгованість перед постачальниками та інші

фінансові зобов'язання.

Аналіз активів може допомогти визначити, наскільки ефективно використовуються ресурси господарства та чи існують потенційні можливості для покращення. Наприклад, великий обсяг земельних ділянок може свідчити про потенційно високий потенціал для вирощування рослинництва або тваринництва.

З іншого боку, аналіз пасивів допомагає визначити фінансові зобов'язання господарства та його здатність їх виконати. Надмірна заборгованість може призвести до фінансових проблем, якщо господарство не зможе вчасно сплатити свої зобов'язання.

Отже, оцінка активів та пасивів СФГ «Рябенко С.К.» дозволить здійснити об'єктивну оцінку його фінансового стану та визначити стратегії подальшого розвитку.

Для аналізу активів СФГ «Рябенко С.К.» за 2019-2023 роки скористаємось даними, які подані у вигляді рисунку 2.3.

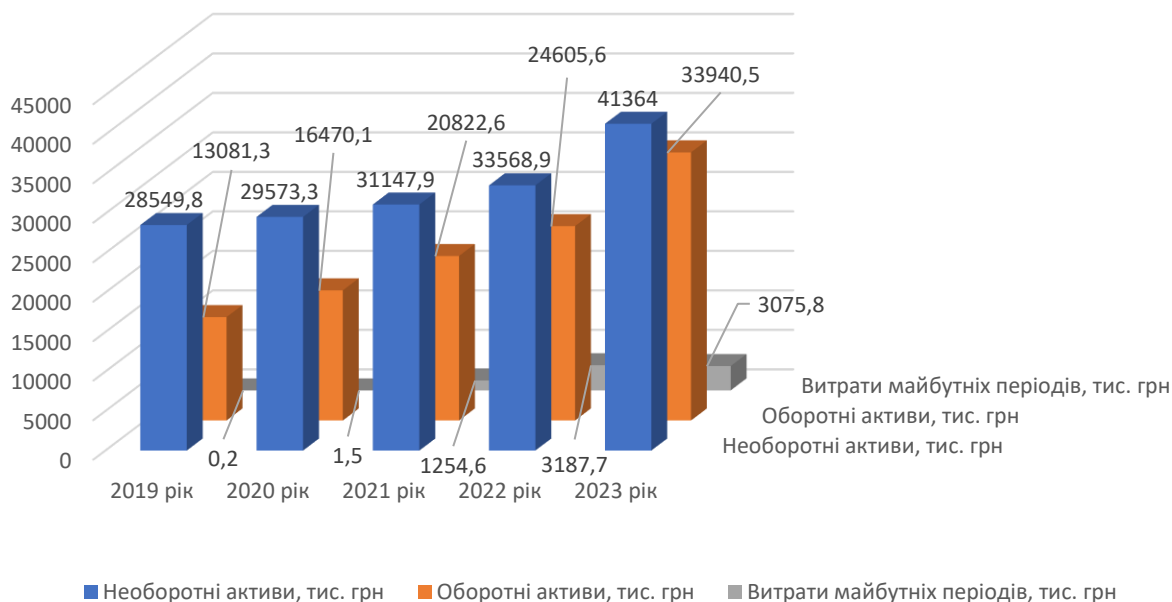

Рисунок 2.3 – Динаміка основних статей активу СФГ «Рябенко С.К.»
за 2019-2023 роки

Джерело: сформовано автором на основі даних Додатків Е-К

На основі поданого рисунку, можна зробити наступні висновки щодо фінансового стану СФГ «Рябенко С.К.» за період з 2019 по 2023 роки:

Необоротні активи СФГ «Рябенко С.К.» демонструють стійке зростання протягом аналізованого періоду. У 2019 році їх обсяг становив 28,549.8 тис. грн, а до 2023 року зріс до 41,364.0 тис. грн, що свідчить про зростання на 44,9%. Таке збільшення може вказувати на активні інвестиції в довгострокові активи, зокрема, в основні засоби та довгострокові фінансові інвестиції, що позитивно впливає на виробничі потужності та загальну капіталізацію господарства.

Оборотні активи також демонструють значне зростання протягом аналізованого періоду. У 2019 році їх обсяг становив 13,081.3 тис. грн, тоді як у 2023 році цей показник зріс до 33,940.5 тис. грн, що свідчить про зростання на 159,4%. Основний приріст оборотних активів відбувся за рахунок збільшення запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів. Збільшення оборотних активів є позитивним сигналом, оскільки вказує на зростання обсягів виробництва та продажів, а також на покращення ліквідності господарства.

Витрати майбутніх періодів показують суттєве зростання з 0,2 тис. грн у 2019 році до 3,075.8 тис. грн у 2023 році. Це збільшення може свідчити про значні зобов'язання, які господарство має врахувати в майбутніх періодах. Зростання витрат майбутніх періодів може бути пов'язане з довгостроковими проектами або інвестиціями, які ще не завершені або відображені в поточних фінансових результатах.

Аналіз показників необоротних активів, оборотних активів та витрат майбутніх періодів свідчить про позитивну динаміку розвитку СФГ «Рябенко С.К.» за період 2019-2023 років. Зростання необоротних активів вказує на активні інвестиції у виробничі потужності, а збільшення оборотних активів – на зростання обсягів виробництва та продажів. Зростання витрат майбутніх періодів свідчить про наявність довгострокових зобов'язань, які потребують уваги та планування в майбутніх періодах.

Для аналізу пасивів СФГ «Рябенко С.К.» за 2019-2023 роки скористаємось даними, які подані у вигляді таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Дослідження структури пасивів СФГ «Рябенко С.К.» за період 2019-2023 років, у тис. грн

Пасив	Роки					Зміни (%)				
	2019	2020	2021	2022	2023	3/2	4/3	5/4	6/5	6/2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Власний капітал	36438,1	38070,0	40055,5	38646,9	37873,6	106,4	107,2	96,5	98,0	105,9
Забезпечення наступних витрат і платежів	0,7	0,7	1,1	0,75	-	100,0	157,1	68,2	-	-
Довгострокові зобов'язання	2,1	1,1	-	-	-	52,4	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Векселі видані	1269,1	634,5	1355,4	2710,8	14147,0	50,0	у 2 р.	у 2 р.	у 5 р.	у 11 р.
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2408,5	3762,0	4583,7	10563,0	13127,6	156,2	121,8	у 2 р.	126,7	у 5 р.
Поточні зобов'язання за розрахунками	448,7	429,4	1063,7	1625,0	3887,6	95,7	у 2 р.	155,7	у 2,5р.	у 8 р.
Інші поточні зобов'язання	1082,2	3166,3	6207,7	8013,8	9324,5	у 3 р.	195,9	129,3	116,3	у 9 р.
Доходи майбутніх періодів	1,9	0,9	-	-	-	47,4	-	-	-	-
Баланс	41631,3	46064,9	53225,1	61360,2	78360,3	110,6	115,6	115,3	127,7	188,2

Джерело: сформовано автором на основі даних Додатків Е-К

Аналізуючи дані таблиці 2.6, ми дійшли наступного висновку:

Власний капітал СФГ «Рябенко С.К.» протягом періоду з 2019 по 2023 рік зростав незначно. У 2019 році він складав 36438,1 тис. грн, а до 2023 року збільшився до 37873,6 тис. грн. Зростання відбулося на 6,4% з 2019 до 2020 року, на 7,2% з 2020 до 2021 року, проте у 2022 році спостерігається зниження на 3,5%, що продовжилося у 2023 році з подальшим зниженням на 2%. В цілому за п'ять років власний капітал зріс на 5,9%.

Забезпечення наступних витрат і платежів залишалися стабільними впродовж 2019-2020 років, а потім різко збільшилися у 2021 році на 57,1%. Проте у 2022 році знизилися на 31,8% і повністю зникли у 2023 році.

Довгострокові зобов'язання значно зменшились з 2,1 тис. грн у 2019 році до 1,1 тис. грн у 2020 році, що становило зниження на 47,6%. Після цього довгострокові зобов'язання були повністю відсутні з 2021 по 2023 роки.

Короткострокові кредити банків не фіксувалися в балансі СФГ «Рябенко С.К.» протягом усього періоду з 2019 по 2023 роки.

Векселі видані зменшилися у 2020 році на 50% порівняно з 2019 роком. У 2021 році вони зросли у 2 рази, а у 2022 році ще раз у 2 рази. У 2023 році спостерігається значне зростання векселів у 4 рази порівняно з 2022 роком, досягнувши 14147,0 тис. грн, що в 11 разів більше, ніж у 2019 році.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги зростає з 2408,5 тис. грн у 2019 році до 13127,6 тис. грн у 2023 році. Спостерігається значне зростання у 2020 році на 56,2%, у 2021 році на 21,8%, у 2022 році у 2,3 рази, і у 2023 році на 24,7%. Даний показник за п'ять років збільшився у 4,4 рази.

Поточні зобов'язання за розрахунками зменшилися на 4,3% у 2020 році порівняно з 2019 роком, але потім зросли більш ніж у 2 рази у 2021 році та на 52,8% у 2022 році. У 2023 році зобов'язання збільшилися на 39,3%, досягнувши 3887,6 тис. грн, що у 8 разів більше, ніж у 2019 році.

Інші поточні зобов'язання зросли майже у 3 рази з 2019 до 2020 року, на 95,9% у 2021 році, на 29,3% у 2022 році, і на 16,3% у 2023 році. Загальне зростання за п'ять років відбулося у 7 разів, досягнувши 9324,5 тис. грн у 2023 році.

Доходи майбутніх періодів різко зменшилися на 52,6% у 2020 році і були відсутні у 2021-2023 роках.

Загальний баланс СФГ «Рябенко С.К.» зростає стабільно протягом всього періоду з 2019 по 2023 роки. Баланс збільшився з 41631,3 тис. грн у 2019 році до 78360,3 тис. грн у 2023 році. Щорічне зростання складало: 10,6% у 2020 році, 15,6% у 2021 році, 15,3% у 2022 році, і 27,7% у 2023 році. Загальне зростання балансу за п'ять років становило 88,2%.

Зважаючи на аналіз фінансового стану СФГ «Рябенко С.К.» за період з 2019 по 2023 рік, можна зробити кілька важливих висновків щодо його стійкості та перспектив розвитку.

Перше, значне зростання необоротних активів та власного капіталу свідчить про продовження інвестицій у розвиток підприємства та його основних засобів. Це може вказувати на планові стратегії розвитку, спрямовані на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

Однак, на тлі цього позитиву, слід звернути увагу на деякі проблеми, які потребують уваги та вирішення. Зокрема, зниження власного капіталу у 2022-2023 роках може вимагати уваги до можливих фінансових труднощів або неефективних інвестиційних рішень.

Крім того, зростання короткострокових зобов'язань викликає певні обурення, оскільки це може свідчити про збільшену залежність від зовнішнього фінансування та підвищені фінансові ризики. Тому важливо розглянути можливі стратегії для оптимізації управління зобов'язаннями та забезпечення фінансової стійкості.

В цілому, хоча фінансовий стан підприємства в цілому є стійким та показує певні позитивні тенденції, вирішення виявлених проблемних аспектів є ключовим для забезпечення успішного та стабільного розвитку СФГ «Рябенко С.К.» у майбутньому.

2.3. Ідентифікація та оцінка ризиків діяльності аграрного підприємства

При вивченні фінансового стану аграрного підприємства важливо не лише аналізувати його поточний стан, але й виявляти потенційні ризики, які можуть вплинути на його діяльність у майбутньому. У цьому підрозділі ми проведемо ідентифікацію та оцінку ризиків, які виникають у контексті аграрного сектору, зосереджуючись на факторах, які можуть вплинути на фінансову стабільність та успішність діяльності агропідприємства. Детальний аналіз цих ризиків допоможе розробити ефективні стратегії їх управління та мінімізації, щоб забезпечити стабільність та стійкість підприємства в умовах непередбачуваності та змін на ринку.

Незважаючи на ризики, що супроводжують підприємницьку діяльність, СФГ «Рябенко С.К.» повинно бути символом надійності й безпеки. Саме тому управління ризиками є важливою складовою стратегічного управління.

Фінансовий ризик впливає з невизначеності стосовно майбутніх змін на

фінансових ринках. Зважаючи на те, що підприємницька діяльність досліджуваного фермерського господарства пов'язана з виробництвом та збутом продукції, це ускладнює фінансові ризики та робить їх взаємопов'язаними та багатогранними. Така взаємодія вимагає комплексного підходу управління ними.

Поданий у рисунку 2.4 алгоритм включає в себе послідовні кроки аналізу ризику діяльності СФГ «Рябенко С.К.».

Рисунок 2.4 – Схема аналізу ризиків у діяльності СФГ «Рябенко С.К.»

Джерело: власна розробка автора

У процесі аналізу будь-якого виду ризику велику роль відіграє достовірність доступної економічної, статистичної, комерційної, фінансової та іншої інформації, що використовується на початкових етапах проведення аналізу. Аналіз ризиків, як ми вже з'ясували по попередньому розділі, можна розділити на якісний та кількісний підходи. Якісний аналіз зазвичай є більш простим, його головною метою є виявлення факторів ризику та етапів роботи, під час яких ризик може виникнути, тобто встановлення його потенційних областей. Після цього слід ідентифікувати всі можливі види ризику. Кількісний аналіз ризику полягає у чисельному визначенні розмірів окремих ризиків та загального ризику у контексті зовнішньоекономічних угод чи діяльності підприємства в цілому.

Фінансові ризики є невід’ємною частиною функціонування будь-якого підприємства, незалежно від його розмірів, специфіки діяльності та рівня світової відомості. Для підтвердження цього факту розглянемо фінансові ризики, які є характерними для СФГ «Рябенко С.К.».

Фінансові ризики, що властиві діяльності СФГ «Рябенко С.К.» та їх ступінь впливу, описано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Перелік основних фінансових ризиків, що визначаються в діяльності СФГ «Рябенко С.К.»

Вид ризику	Ступінь	Чинники, які призводять до появи фінансових ризиків	Стратегії та інструменти для управління ризиками
Податковий ризик	Високий	Постійні або часті зміни у податковому законодавстві України	Фіскальний ризик, що не залежить від господарства, а полягає в постійному зростанні обсягу доходів
Неплатоспроможність споживачів	Високий	Тенденції зменшення фінансової здатності споживачів	Виконання стратегії ціноутворення
Відсотковий ризик	Високий	Зміна рівня процентних ставок	Розподіл ризику шляхом різноманітності кредитних продуктів
Кредитний ризик	Високий	Модифікація процентних ставок при умовах надання кредитів	Розподіл ризику шляхом різноманітності кредитних продуктів
Інфляційний ризик	Високий	Падіння вартості внутрішньої валюти	Встановлення стратегії ціноутворення та контроль за зовнішніми умовами
Валютний ризик	Високий	Флуктуація валютних курсів	Укладання угод на довгостроковий період
Ціновий ризик	Середній	Модифікація стратегії ціноутворення на внутрішньому та зовнішньому ринках	Укладання контрактів з жорсткими умовами та розроблення стратегії ціноутворення
Ринковий ризик	Високий	Інтенсивна конкуренція	Ефективні маркетингові заходи та підвищення якості виробів

Джерело: власна розробка автора

З таблиці 2.7 можна зробити висновок, що більшість ризиків, які стосуються СФГ «Рябенко С.К.», характеризуються середнім рівнем впливу на його діяльність.

Для всебічної оцінки фінансових ризиків СФГ «Рябенко С.К.» було проведено аналіз його рентабельності та можливості банкрутства, який відображений у таблицях 2.8 і 2.9 відповідно.

Таблиця 2.8 – Аналіз коефіцієнтів рентабельності СФГ «Рябенко С.К.»

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Рентабельність власного капіталу	0,02	0,003	0,05
Рентабельність продукції	0,22	0,23	0,24
Рентабельність діяльності	0,8	0,4	0,02

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі даних СФГ «Рябенко С.К.»

Проаналізуємо наведені показники рентабельності за 2021-2023 роки для СФГ «Рябенко С.К.»

Рентабельність власного капіталу (ROE) показує, наскільки ефективно господарство використовує власний капітал для отримання прибутку. У 2021 році цей показник становив 2%, у 2022 році знизився до 0.3%, але у 2023 році зріс до 5%. Це свідчить про значні коливання у прибутковості власного капіталу протягом аналізованого періоду. Незважаючи на зниження у 2022 році, підприємству вдалося суттєво покращити свою ефективність у 2023 році, що може вказувати на успішну реалізацію стратегій з підвищення прибутковості.

Рентабельність продукції залишається досить стабільною та показує поступове зростання. У 2021 році цей показник становив 22%, у 2022 році збільшився до 23%, а у 2023 році досяг 24%. Це свідчить про те, що господарство ефективно контролює собівартість продукції та вміло управляє ціноутворенням, що дозволяє отримувати стабільний прибуток від реалізації продукції. Така позитивна динаміка є сприятливою для фінансової стабільності господарства.

Рентабельність діяльності зазнала значних змін протягом аналізованого періоду. У 2021 році цей показник був досить високим і становив 80%, у 2022 році знизився до 40%, а у 2023 році впав до 2%. Це вказує на те, що господарство зіткнулося з серйозними проблемами у своїй операційній діяльності, що призвело до суттєвого зниження прибутковості. Така різка зміна може бути наслідком збільшення витрат, зниження доходів або інших факторів, що вплинули на ефективність операцій.

Аналіз показників рентабельності за 2021-2023 роки вказує на нестабільність у фінансовій діяльності СФГ «Рябенко С.К.». З одного боку, позитивним моментом є стабільне зростання рентабельності продукції, що свідчить про ефективне управління витратами та ціноутворенням. З іншого боку, значні коливання рентабельності власного капіталу та особливо суттєве зниження рентабельності діяльності вказують на наявність проблем, які потребують уваги керівництва для забезпечення стійкості та подальшого зростання господарства.

Таблиця 2.9 – Аналіз ризику банкрутства СФГ «Рябенко С.К.»

Показник	Нормативне значення	Значення коефіцієнту		
		2021	2022	2023
Коефіцієнт ймовірності банкрутства	>2,9	3,99	4,50	5,09

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі даних СФГ «Рябенко С.К.»

Оцінку фінансової стабільності та ймовірності банкрутства підприємства було проведено за допомогою методу «Z-Альтмана». Цей метод було детально описано у теоретичному розділі даної роботи.

Значення коефіцієнта ймовірності банкрутства більше 2,9 вказує на те, що ймовірність банкрутства СФГ «Рябенко С.К.» є дуже низькою. Це позитивний сигнал, що свідчить про стабільність та надійність фінансового стану господарства. Така оцінка дозволяє припустити, що досліджуване господарство може ефективно керувати своїми фінансовими ризиками та виконувати свої

фінансові зобов'язання.

З нашого аналізу випливає, що управління фінансовими ризиками в СФГ «Рябенко С.К.» є складним та комплексним процесом. Цей процес включає як розпізнавання ризику, так і його якісну та кількісну оцінку. В обох випадках приймаються управлінські рішення, які впливають на подальшу діяльність фермерського господарства.

У першому випадку управлінські рішення можуть спонукати до певних дій, спрямованих на управління ризиком. У другому випадку рішення можуть призвести до утримання від вжиття оптимізаційних заходів. Під час процесу прийняття таких рішень керівництво СФГ «Рябенко С.К.» завжди змушене вибирати між різними наборами співвідношення «ризик-дохідність». Ефективність ризик-менеджменту залежить від цих підсумкових управлінських рішень. Таким чином, визначальним фактором управління ризиками є не лише їх розпізнавання та оцінка, але й вибір стратегій дій, спрямованих на мінімізацію ризику та забезпечення доходності досліджуваного фермерського господарства.

Узагальнюючи розділ «Оцінювання тенденцій господарської діяльності та механізму управління ризиками СФГ «Рябенко С.К.», можна зазначити, що дане фермерське господарство докладає значних зусиль для аналізу та прогнозування розвитку своєї діяльності. Воно систематично оцінює фінансові та економічні показники, враховує тенденції ринку та внутрішні фактори, які можуть вплинути на його діяльність.

Управління ризиками є важливою складовою стратегії господарства. СФГ «Рябенко С.К.» проявляє великий інтерес до виявлення, оцінювання та управління різноманітними ризиками, що можуть виникнути в ході його діяльності. Фермерське господарство враховує як зовнішні, так і внутрішні чинники, щоб приймати обґрунтовані та стратегічно орієнтовані рішення.

Загалом, робота СФГ «Рябенко С.К.» з оцінювання тенденцій господарської діяльності та управління ризиками свідчить про її високий рівень професіоналізму та відповідальності перед своїми стейкхолдерами.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями запровадження ризик-орієнтованого підходу до управління СФГ «Рябенко С.К.» в контексті забезпечення його сталого розвитку

Управління ризиками за ризик-орієнтованим підходом – це система стратегічних та оперативних заходів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку, моніторинг та керування ризиками, які можуть виникнути в ході діяльності підприємства. Замість того, щоб уникати ризиків, цей підхід визнає їх існування і працює над зменшенням їх впливу на бізнес-процеси та результати.

Ця стратегія розглядає ризики як невід’ємну частину управління, а не лише як потенційні загрози. Вона дозволить СФГ «Рябенко С.К.» не лише пристосовуватися до непередбачених обставин, але і використовувати їх для виявлення нових можливостей та зростання. Такий підхід дозволяє керівництву фермерського господарства приймати обґрунтовані рішення, оптимізувати витрати та ресурси, інвестувати в інновації та розвиток, забезпечуючи стійкий розвиток фермерського господарства в умовах непевності та змін.

Інтеграція ризик-орієнтованого підходу в діяльність СФГ «Рябенко С.К.» охоплює наступні напрямки:

- фокус на операційних ризиках: впровадження системи ідентифікації, оцінки, управління та моніторингу ризиків як частини щорічного планування. Розробка детальної системи звітності за різними категоріями ризиків;
- зниження витрат та підвищення ефективності: реалізація програм, спрямованих на скорочення операційних витрат та підвищення ефективності бізнес-процесів. Розробка та впровадження планів для ліквідації аварійних ситуацій та надзвичайних подій;

- аудити бізнес-процесів: проведення регулярних аудитів з метою аналізу ефективності контрольних процедур. Впровадження економічно обґрунтованих видів контролю на основі оцінок та аналізу спільно з власниками процесів;
- використання страхування: застосування страхування для мінімізації наслідків операційних ризиків. Розробка єдиної концепції страхового захисту та уніфікованого підходу до взаємодії зі страховими компаніями для оптимізації страхових витрат;
- стратегія розвитку: формування стратегії розвитку компанії з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. Систематична оцінка ризиків та розробка планів їх зниження до прийнятного рівня (визначення ризик-апетиту);
- управління грошовими потоками: впровадження механізму планування та управління рухом грошових коштів для швидкої адаптації до змін у зовнішньому середовищі;
- імітаційне моделювання: використання імітаційного моделювання для розробки фінансової моделі стратегії розвитку з урахуванням різних сценаріїв зовнішнього середовища. Формування профілів ризиків для досягнення стратегічних цілей, розробка планів дій та призначення відповідальних осіб.

Ці напрямки забезпечують комплексний підхід до управління ризиками, дозволяючи фермерському господарству ефективно реагувати на виклики, мінімізувати негативні наслідки ризиків та забезпечувати стійкий розвиток.

Запропонована концепція управління ризиками для забезпечення сталого розвитку аграрного підприємства включає такі ключові елементи:

- охоплення всіх аспектів діяльності: впровадження системи управління ризиками у всі функціональні сфери аграрного підприємства. Це включає управління ризиками в процесах вирощування, збирання врожаю, зберігання, логістики та збуту продукції, а також у фінансовому управлінні та кадровій політиці;

- збалансоване прийняття рішень: об'єктивний розгляд критеріїв під час прийняття рішень щодо ризиків. Це включає вибір між потенційними втратами від несприятливих погодних умов, шкідників або ринкових коливань і можливостями, що відкриваються через нові технології або ринкові ніші.

Розгляд витрат на управління ризиками порівняно з можливими збитками;

- комплексність підходу: використання єдиної методології та уніфікованих принципів управління ризиками. Врахування взаємодії різних ризиків, таких як кліматичні, економічні та політичні фактори, та їхнього впливу на діяльність підприємства для забезпечення системного та всебічного підходу до ризик-менеджменту;

- інтеграція на всіх рівнях організації: управління ризиками, яке координується власниками аграрного підприємства та реалізується співробітниками у рамках їхніх посадових обов'язків. Це забезпечує залученість та відповідальність на всіх рівнях організації, від керівництва до польових працівників;

- постійний моніторинг та оновлення: регулярне спостереження та оновлення інформації, яка використовується для управління ризиками. Це дозволяє підтримувати актуальність системи ризик-менеджменту та швидко реагувати на зміни в умовах ринку, погодних умовах або інших зовнішніх чинниках.

Деталізація ризик-орієнтованого підходу до управління для забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства включає наступні етапи:

- ідентифікація ризиків: визначення всіх потенційних ризиків, які можуть вплинути на діяльність аграрного підприємства. Це включає внутрішні ризики, такі як технічні збої або проблеми з персоналом, і зовнішні ризики, такі як кліматичні умови, зміни в законодавстві або коливання ринкових цін на продукцію;
- оцінка ризиків: проведення якісного та кількісного аналізу для визначення ймовірності виникнення ризиків та їхнього потенційного впливу на підприємство. Наприклад, оцінка ризику втрати врожаю

через несприятливі погодні умови або ринкових втрат через зміну попиту;

- управління ризиками: розробка та впровадження заходів для мінімізації ймовірності та впливу ризиків. Це може включати інвестиції у сучасні агротехнології, страхування врожаю, диверсифікацію виробництва, укладання форвардних контрактів або впровадження інноваційних методів обробітку землі;
- моніторинг та контроль: постійне спостереження за ризиками та оцінка ефективності впроваджених заходів управління. Це дозволяє коригувати стратегії управління ризиками у разі необхідності, забезпечуючи гнучкість і адаптивність у відповідь на змінні умови;
- комунікація та звітність: забезпечення прозорості та інформування всіх зацікавлених сторін щодо ризиків та заходів з їхнього управління. Це включає регулярну звітність та обговорення ризиків на всіх рівнях підприємства, що сприяє підвищенню обізнаності та залученості співробітників у процес управління ризиками.

Ця всебічна концепція управління ризиками сприятиме досягненню сталого розвитку СФГ «Рябенко С.К.», підвищуючи його стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та забезпечуючи ефективне використання ресурсів для реалізації стратегічних цілей.

На початковому етапі впровадження ризик-орієнтованого підходу в СФГ «Рябенко С.К.» важливо глибоко ознайомитися з його діяльністю для ретельного розуміння специфіки та потенційних ризиків, властивих сільськогосподарському сектору. Першим кроком є збирання детальної інформації про господарство, включаючи його місію, стратегічні цілі, основні завдання, цінності та ключові аспекти виробничого процесу.

Ця інформація слугуватиме основою для ефективної оцінки ризиків, таких як погодні умови, захворювання рослин і тварин, коливання цін на сировину та продукцію. Зібрані дані допоможуть створити систему управління ризиками, яка відповідатиме специфічним вимогам аграрного бізнесу. Забезпечення

узгодженості між стратегічними цілями господарства, корпоративною політикою та системою управління ризиками дозволить підприємству ефективно реагувати на виклики та забезпечувати стабільність і розвиток в умовах змінного ринкового та природного середовища.

Ризик-орієнтований підхід включає в себе розгляд різноманітних сторін, які можуть бути впливовими або впливати на діяльність СФГ «Рябенко С.К.». Ці сторони, відомі як стейкхолдери, включають у себе як внутрішні групи (такі як топ-менеджмент та персонал), так і зовнішні сторони (клієнти, постачальники, регулятори тощо).

Управління стейкхолдерами означає ретельне вивчення їхніх потреб, очікувань та інтересів, а також взаємодію з ними для забезпечення спільних цілей та ефективного управління ризиками. Цей підхід допомагає підприємству забезпечувати стабільність, розвиватися та успішно функціонувати в умовах невизначеності.

Внутрішні стейкхолдери, як топ-менеджмент так і співробітники, відіграють важливу роль у ризик-орієнтованому управлінні, забезпечуючи розгляд ризиків з різних перспектив. Залучення їх у процес визначення та управління ризиками сприяє формуванню більш повного та комплексного уявлення про потенційні загрози та можливості, що дозволяє краще адаптуватися до змін та досягати стратегічних цілей. Рішуче лідерство топ-менеджменту та активна участь співробітників створюють фундамент для успішного впровадження процесів управління ризиками на всіх рівнях організації, сприяючи підвищенню готовності господарства до викликів та досягненню стійкості та успіху.

Зацікавлені сторони зовнішнього середовища, такі як клієнти та регулятори, можуть впливати на управління ризиками через свої очікування та вимоги. Регулятори, наприклад, можуть встановлювати вимоги щодо стандартів та процедур управління ризиками, тоді як клієнти можуть виступати як ключові стейкхолдери, що очікують відповідального та безпечного надання послуг чи виробництва. Однак залучення цих стейкхолдерів у процес управління ризиками

може стати цінним джерелом інформації та допомогти усунути потенційні загрози, а також створити сприятливе середовище для ефективного впровадження стратегій управління ризиками.

Загалом, важливо забезпечити ефективне управління ризиками через тісну взаємодію з усіма відповідальними сторонами, що включає розуміння їхніх очікувань і урахування можливого впливу на діяльність СФГ «Рябенко С.К.».

Порівняно з фрагментарним ризик-менеджментом, ризик-орієнтований підхід до управління фермерським господарством вважається більш обґрунтованим та ефективним. Він спрямований на вживання запобіжних заходів, виявлення та обробку потенційних ризиків, які інтегруються у всі бізнес-процеси господарства з акцентом на зони підвищеного ризику. Ідентифікація та діагностика ризиків становлять основу цього підходу, а його кінцевою метою є забезпечення співробітників розуміння вразливостей у відношенні до ризиків у бізнес-процесах та технічних або управлінських об'єктах, що перебувають під контролем.

В таблиці 3.1 наведено загальний огляд переваг та недоліків впровадження системи ризик-орієнтованого управління в СФГ «Рябенко С.К.».

Таблиця 3.1 – Аналіз ефективності системи ризик-орієнтованого управління в СФГ «Рябенко С.К.»

Плюси реалізації системи ризик-орієнтованого управління в СФГ «Рябенко С.К.»	Мінуси реалізації системи ризик-орієнтованого управління в СФГ «Рябенко С.К.»
1	2
1. Зменшення витрат (впровадження ефективної системи ризик-орієнтованого управління дозволяє підприємству зменшити збитки, пов'язані з негативними наслідками ризиків, та оптимізувати витрати через краще управління ресурсами).	1. Фінансові витрати (реалізація системи може потребувати великих інвестицій у технології та навчання персоналу).
2. Підвищення якості продукції (застосування системи ризик-орієнтованого управління допомагає покращити контроль за якістю продукції та послуг, забезпечуючи високий рівень задоволення клієнтів).	2. Внутрішній опір (є можливість опору серед персоналу, особливо якщо впровадження нової системи потребує змін у робочих процесах та методах).

Продовження таблиці 3.1

1	2
3. Ефективне управління ризиками (система дозволяє виявляти, оцінювати та відстежувати ризики, забезпечуючи більш ефективне управління).	3. Період адаптації (потрібний час для повного адаптування та оптимального використання нової системи ризик-орієнтованого управління).
4. Сприяння сталому розвитку (ризик-орієнтоване управління сприяє постійному розвитку, забезпечуючи адаптивність до змін у бізнес-середовищі та розвиток конкурентоспроможних стратегій).	4. Невизначеність результатів (результати можуть виявитися невизначеними або вимагати тривалої години для виявлення).
5. Інтеграція з бізнес-процесами (інтеграція системи з бізнес-процесами СФГ «Рябенко С.К.» дозволяє забезпечити єдність та згуртованість діяльності господарства).	5. Навчання та розвиток персоналу (вимагає навчання та розвитку персоналу для ефективного використання системи).

Джерело: власна розробка автора

Оцінка ефективності ризик-орієнтованого управління в СФГ «Рябенко С.К.». виявляє ряд переваг та недоліків:

Позитивні аспекти включають здатність фермерського господарства ідентифікувати та керувати ризиками, що сприяє зниженню можливих негативних наслідків та оптимізації витрат. Це також сприяє підвищенню якості продукції та сприяє сталому розвитку, що відповідає вимогам ринку та забезпечує конкурентні переваги.

Однак упровадження системи ризик-орієнтованого управління може зіткнутися з рядом викликів. Високі витрати на технології та навчання персоналу можуть тимчасово вплинути на фінансовий стан досліджуваного фермерського господарства. Крім того, внутрішній опір серед персоналу та необхідний час адаптації можуть ускладнити процес впровадження.

У висновку слід підкреслити, що впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління є стратегічним кроком для забезпечення сталого розвитку СФГ «Рябенко С.К.». Цей підхід дозволяє ідентифікувати, оцінювати та керувати ризиками, що можуть вплинути на діяльність фермерського господарства. Він сприяє підвищенню ефективності управління, оптимізації витрат та забезпеченню фінансової стійкості. Попри виклики, які можуть виникнути на шляху впровадження, цей підхід є важливим інструментом для досягнення

стратегічних цілей СФГ «Рябенко С.К.» та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку.

3.2. Заходи щодо поліпшення механізму управління підприємницькими ризиками

В рамках діяльності СФГ «Рябенко С.К.» застосування механізму управління ризиками стає важливим стратегічним напрямком. Врахування потенційних небезпек та ретельна робота з ними дозволить фермерському господарству ефективно оптимізувати свою роботу, знижувати витрати та забезпечувати безпеку та стійкість. Такий підхід стане ключовим для збереження конкурентоспроможності на ринку та досягнення сталого розвитку.

У фермерському господарстві сучасні технології стають невід'ємною частиною щоденної діяльності. Вони допомагають у зборі та аналізі даних про врожайність, управлінні запасами, веденні обліку фінансів та взаємодії з ринком. Постійне оновлення цих технологій сприяє підвищенню продуктивності, зниженню витрат та ризиків, а також забезпечує високу якість продукції, що є ключовим для успіху сучасного фермерства.

Поліпшення механізму управління ризиком включає два ключових аспекти: стратегію і тактику. Стратегія визначає напрям та спосіб співробітництва ресурсів для досягнення визначеної мети, і це вирішується на основі певного набору правил та обмежень. Керівництво підприємства обирає стратегію управління ризиками відповідно до загальних цілей та особливостей підприємства, і ця стратегія може бути або ризикованою, або обережною. Реалізація обраної стратегії здійснюється через тактику, яка включає конкретні методи та прийоми для досягнення мети в специфічних умовах. Основне завдання тактики управління ризиками – вибір оптимального рішення та найбільш прийнятних методів управління ризиками в конкретній економічній ситуації.

Ефективне управління ризиками у СФГ «Рябенко С.К.» є ключовим фактором успішної діяльності, особливо у нестабільному економічному середовищі. Цей процес відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості та високої продуктивності фермерського господарства. Недооцінка чи недбале впровадження управління ризиками може мати серйозні наслідки для бізнесу та його результатів.

Заходами, спрямованими на поліпшення механізму управління ризиками в умовах прийняття управлінських рішень, можуть бути наступні:

- використання передових технологій у розробці та впровадженні управлінських рішень, опираючись на наукові дослідження;
- системний підхід у процесі формування, ухвалення та реалізації управлінських рішень за допомогою інформаційних та автоматизованих технологій;
- застосування різноманітних підходів у визначенні підприємницьких рішень;
- використання структурованих методів фіксації та звітності як основи для розробки майбутніх стратегічних рішень;
- застосування різноманітних форм роботи, які враховують інтелектуальні, інформаційні та аналітичні аспекти.

Інформаційна система для прийняття управлінських рішень в аграрному підприємстві, орієнтована на управління ризиками, включає інформаційно-довідкові системи, що надають дані про ризики, такі як погодні умови, ринкові коливання та шкідники, а також системи з елементами штучного інтелекту, які пропонують варіанти рішень для мінімізації цих ризиків або оптимізації діяльності господарства. Ця структура забезпечує точність і своєчасність інформації, підтримуючи процес прийняття рішень, що дозволяє аграрному підприємству ефективно реагувати на загрози та мінімізувати їх негативний вплив.

Ключовим елементом удосконалення інформаційної системи для прийняття управлінських рішень в аграрному підприємстві є оцінка вже вжитих

заходів з технічного захисту від ризиків, використовуючи сучасні інформаційні технології, а також прогнозування майбутніх результатів. Особливо важливо відзначити зростаючу роль інформаційного аспекту на всіх етапах процесу: від виявлення ризиків до їх мінімізації чи усунення. Цей підхід забезпечує більш точне і своєчасне реагування на потенційні загрози, що підвищує стійкість та ефективність підприємства.

На сучасному етапі розвитку не можна стверджувати, що управлінські інформаційні системи повністю оснащені необхідними механізмами та інструментами. На практиці завжди існує відставання, оскільки науково-технічний прогрес та розвиток інформаційних технологій відбуваються значно швидше, ніж розвиток інших галузей людської діяльності. Це відставання можна також розглядати як конкретний ризик для підприємців, зокрема в аграрному секторі, де своєчасне впровадження нових технологій може суттєво вплинути на ефективність та стійкість бізнесу.

Цей ризик пов'язаний з тим, що впровадження нових інформаційних технологій може не тільки забезпечити конкурентні переваги, але й підвищити ризики для учасників економічної діяльності, зробивши їх більш вразливими до конкурентів чи інших сторін, які можуть використовувати ці технології в зловмисних цілях, таких як кіберзлочини або вимагання. Це потребує безперервних наукових досліджень у цьому напрямку, зосереджених на покращенні управління ризиками за допомогою інформаційних технологій. Така діяльність повинна охоплювати як технологічні, так і економічні аспекти, забезпечуючи всебічний підхід до захисту та оптимізації бізнес-процесів.

Сучасні технології відкривають можливість для аграрних підприємств впроваджувати комплексні системи управління ризиками (ERM – Enterprise Risk Management). Такі системи значно покращують бізнес-процеси, знижують витрати на управління ризиками та підвищують конкурентоспроможність підприємства. Використання ERM-систем дозволяє фермерам більш ефективно ідентифікувати, аналізувати та контролювати ризики, забезпечуючи стійкий розвиток та стабільність аграрного бізнесу.

ERM-системи для СФГ «Рябенко С.К.» – це комплексні стратегії та методи управління ризиками, спрямовані на виявлення, аналіз та управління можливими негативними впливами в контексті її операцій. Ці системи є необхідним інструментом для забезпечення стійкості та ефективності господарства в умовах невизначеності та ризиків, що дозволяє забезпечити стабільний розвиток та успішну конкурентоспроможність його сільськогосподарської продукції на ринку.

У контексті використання системи управління ризиками ERM у СФГ «Рябенко С.К.» мають формуватися стратегічні напрямки, спрямовані на забезпечення фінансової міцності та оптимізацію результатів в умовах можливих ризиків. Дані стратегії орієнтовані на ідентифікацію та керування різними небезпеками, що можуть виникнути в господарській сфері, та сприяють ухваленню обґрунтованих рішень з метою забезпечення стійкості та ефективності.

Впровадження системи управління ризиками ERM в СФГ «Рябенко С.К.» сприятиме не лише передбаченню та реагуванню на потенційні загрози, а й підвищуватиме його конкурентоспроможність та готовність до змін на ринку с/г продукції. Ці системи створюватимуть основу для ефективного управління ризиками на всіх рівнях господарства, сприяючи зменшенню витрат на управління ризиками та допомагаючи досягати стратегічних цілей та вирішувати завдання більш ефективно.

Впровадження системи управління ризиками в СФГ «Рябенко С.К.» є складним та важливим процесом, оскільки це вимагає системного та комплексного підходу до управління різноманітними загрозами, які можуть впливати на його діяльність. Цей процес може бути краще розкритий через розгляд ключових етапів, які можуть бути відображені у спеціально структурованій таблиці 3.2.

Впровадження ERM-системи в СФГ «Рябенко С.К.» є ключовим стратегічним кроком, спрямованим на забезпечення ефективного управління ризиками та підвищення конкурентоспроможності фермерського господарства.

Ця система дозволить гнучко реагувати на зміни в економічному середовищі та забезпечить захист від негативних впливів зовнішніх та внутрішніх факторів. Впровадження ERM-системи передбачає ретельний аналіз ризиків, розробку стратегій їх управління та систематичне вдосконалення процесів. Це допоможе зробити досліджуване господарство більш стійким до несприятливих умов та забезпечить стабільність його розвитку в майбутньому.

Таблиця 3.2 – Етапи реалізації системи управління ризиками

Етапи	Зміст
1	2
Аналіз бізнес-моделі	Ретельне вивчення бізнес-моделі фермерського господарства для визначення можливих ризиків, що можуть виникнути в контексті його діяльності.
Класифікація ризиків	Систематична класифікація ризиків за категоріями, що полегшує їх ідентифікацію та подальший аналіз. Це включає фінансові, репутаційні, оперативні та інші види ризиків.
Взаємодія з керівництвом:	Активна доля керівництва в визначенні стратегічних цілей та прийняття рішень з управління ризиками.
Розробка політик та процедур	Створення конкретних політик та процедур для взаємодії з ризиками та запобігання їхньому виникненню.
Інтеграція у існуючі процеси	Впровадження ERM у існуючі процеси управління для забезпечення гармонійної інтеграції та співпраці з іншими аспектами діяльності.
Впровадження інформаційних систем	Вибір та впровадження відповідних інформаційних систем для ефективного моніторингу, аналізу та звітування про ризики.
Постійний моніторинг та аналіз	Систематичний моніторинг ризиків та їх аналіз для вчасного виявлення змін у ризиковій середовищі.
Навчання персоналу	Організація тренінгів та навчань для персоналу з методів та стратегій управління ризиками.

Джерело: власна розробка автора

Успішне управління ризиками вимагає строгої відповідності до ряду ключових принципів, що визначають ефективність цього процесу. Перш за все, важливо правильно сприймати та приймати ризики, розуміючи їхні можливі наслідки. Крім того, кожен учасник управління ризиками повинен нести індивідуальну відповідальність за свою роль у цьому процесі. Чітка постановка цілей управління ризиками, а також використання вірогідної, об'єктивної та надійної інформації є ще одними важливими аспектами. На кожному рівні управління повинна бути вбудована система управління ризиками, і кожна організаційна одиниця має мати можливість самостійно управляти конкретними

ризиками. Постійне зменшення можливих ризикових подій та обмеження їхнього впливу, а також урахування фактору часу у процесі управління ризиками є також важливими аспектами успішного контролю над ризиками.

Для зменшення або уникнення ризиків на аграрному підприємстві ключовою стратегією є встановлення чіткої матеріальної відповідальності для відповідальних осіб. Також ефективним методом мінімізації ризиків є створення резервних фондів для непередбачених витрат або використання самострахування. Ретельний аналіз можливих непередбачених витрат дозволяє оптимізувати використання ресурсів та зменшувати можливі збитки.

Заходи, спрямовані на зменшення фінансових ризиків, приймають різноманітні форми:

- створення резервного фонду: згідно зі статутом та законодавством підприємства формується додатковий фонд;
- формування цільових резервних фондів: включає фонд погашення безнадійної дебіторської заборгованості та фонд страхування цінового ризику;
- створення фінансових ресурсів для окремих елементів оборотних активів: підприємство формує страхові запаси для фінансових та матеріальних ресурсів. Розмір цих запасів визначається у процесі нормування;
- нерозподілений прибуток: прибуток, що залишився нерозподіленим на звітний період, вважається нерозподіленим залишком прибутку.

Заходи щодо поліпшення механізму управління підприємницькими ризиками на СФГ «Рябенко С.К.» є критичним елементом забезпечення сталості та успішності у сучасному економічному середовищі. Ці заходи включають створення додаткових та цільових резервних фондів, формування фінансових ресурсів для оборотних активів та використання нерозподіленого прибутку. Грамотно організований та ефективно впроваджений цей механізм допомагає зменшити фінансові ризики, забезпечити стабільність та готовність до непередбачуваних обставин, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності СФГ «Рябенко С.К.» та досягненню успіху в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі за першим (бакалаврським) рівнем, присвяченій темі «Механізми управління ризиками діяльності аграрного підприємства», було докладно проаналізовано та оцінено різноманітні аспекти управління ризиками, що стосуються сільськогосподарських підприємств. Результати дослідження свідчать про значущість цієї проблеми в контексті сучасної аграрної економіки та відображають важливість розробки та впровадження ефективних механізмів управління ризиками для забезпечення стійкого функціонування підприємств.

На поточному етапі економічного розвитку країни, аграрний сектор вважається одним з найбільш ризикованих. Ризики, пов'язані з діяльністю аграрних підприємств, є предметом наукових досліджень через їх значний вплив на господарські суб'єкти та продовольчу безпеку країни в цілому. Умови функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств мають свої специфічні особливості, які відрізняють їх від інших галузей, такі як залежність від природних умов, сезонність виробництва, труднощі з інноваціями, а також різноманітні фактори, пов'язані з регіональними, галузевими, технологічними та організаційними аспектами, включаючи участь живих організмів у виробничому процесі і т. д.

В умовах глобалізації та зростання конкуренції на світових ринках, дослідження механізмів управління ризиками в аграрному секторі набуває особливої важливості. Ефективне управління ризиками сприяє підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств, зменшенню втрат, пов'язаних з різноманітними ризиками, та забезпечує стійкий розвиток галузі. Таким чином, дослідження та впровадження механізмів управління ризиками діяльності аграрних підприємств є надзвичайно актуальним завданням, яке сприяє забезпеченню стійкості аграрного сектора в умовах сучасних викликів.

Базою дослідження було обрано сільськогосподарське фермерське господарство «Рябенко С.К.», яке займається сільськогосподарським виробництвом.

У Статуті СФГ «Рябенко С.К.» зазначено, що основними напрямками діяльності є рослинництво та тваринництво. Воно спеціалізується на вирощуванні та продажу продукції рослинництва, включаючи зернові культури, цукрові буряки, соняшник, сою та ріпак, а також продукції тваринництва, зокрема молока та м'яса.

Господарська діяльність СФГ «Рябенко С.К.» вражає своєю стабільністю та ефективністю на кількох фронтах. Фінансове забезпечення господарства демонструє його платоспроможність і здатність здійснювати операції без значних фінансових труднощів. У той же час, постійний ріст оборотів та виробництва свідчить про успішну стратегію фермерського господарства.

Важливим фактором є також якість продукції, яка відповідає вимогам клієнтів та забезпечує їхню задоволеність. «Рябенко С.К.» виявляє високий рівень управління ризиками, що дозволяє йому ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Крім того, наявність чіткої стратегії розвитку та раціональне використання оборотних коштів сприяють досягненню успіху та максимізації результатів у діяльності господарства. У цілому, «Рябенко С.К.» проявляє себе як дієвий гравець на ринку, готовий до подальших викликів та досягнень.

Детальний аналіз фінансових показників СФГ «Рябенко С.К.» за останні п'ять років вказує на складну, але в цілому позитивну динаміку, що вимагає постійного уваги до управлінських процесів та стратегій для забезпечення стійкого розвитку в майбутньому.

Управління ризиками є важливою складовою стратегії господарства. СФГ «Рябенко С.К.» проявляє зацікавленість до виявлення, оцінювання та управління різноманітними ризиками, що можуть виникнути в ході його діяльності. Фермерське господарство враховує як зовнішні, так і внутрішні чинники, щоб приймати обґрунтовані та стратегічно орієнтовані рішення.

Загалом, робота СФГ «Рябенко С.К.» з оцінювання тенденцій господарської діяльності та управління ризиками свідчить про її високий рівень професіоналізму та відповідальності перед своїми стейкхолдерами.

Управління ризиками за ризик-орієнтованим підходом – це система стратегічних та оперативних заходів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку, моніторинг та керування ризиками, які можуть виникнути в ході діяльності підприємства. Замість того, щоб уникати ризиків, цей підхід визнає їх існування і працює над зменшенням їх впливу на бізнес-процеси та результати.

Ця стратегія розглядає ризики як невід’ємну частину управління, а не лише як потенційні загрози. Вона дозволить СФГ «Рябенко С.К.» не лише пристосовуватися до непередбачених обставин, але і використовувати їх для виявлення нових можливостей та зростання. Такий підхід дозволяє керівництву фермерського господарства приймати обґрунтовані рішення, оптимізувати витрати та ресурси, інвестувати в інновації та розвиток, забезпечуючи стійкий розвиток фермерського господарства в умовах непевності та змін.

Впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління є стратегічним кроком для забезпечення сталого розвитку СФГ «Рябенко С.К.». Цей підхід дозволяє ідентифікувати, оцінювати та керувати ризиками, що можуть вплинути на діяльність фермерського господарства. Він сприяє підвищенню ефективності управління, оптимізації витрат та забезпеченню фінансової стійкості. Попри виклики, які можуть виникнути на шляху впровадження, цей підхід є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей СФГ «Рябенко С.К.» та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку.

Заходи щодо поліпшення механізму управління підприємницькими ризиками на СФГ «Рябенко С.К.» є критичним елементом забезпечення сталості та успішності у сучасному економічному середовищі. Ці заходи включають створення додаткових та цільових резервних фондів, формування фінансових ресурсів для оборотних активів та використання нерозподіленого прибутку. Грамотно організований та ефективно впроваджений цей механізм допомагає зменшити фінансові ризики, забезпечити стабільність та готовність до непередбачуваних обставин, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності СФГ «Рябенко С.К.» та досягненню успіху в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белоусова С. В. Механізм управління фінансовими ризиками промислових підприємств. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 3 (19). С. 277–293.
2. Вараксіна, О. та Кругова, А., 2021. Сутність підприємницького ризику в господарській діяльності підприємства. Економіка та суспільство, 24 [online] Доступно: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-35> (дата звернення: 24.04.2024).
3. Долінський Л. Фінансовий ризик-менеджмент: навчально-методичний посібник. НаУКМА, 2022. 132 с
4. Дуднева Ю.Е., Антипцева О.Ю., Обидєннова Т.С. Ризик-менеджмент: інтегрований підхід до організації. Економіка і суспільство. 2019. Вип. 20. С. 229–236. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-31>
5. Євтушенко Г. В. Особливості управління ризиками в аграрному секторі економіки. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/17-2016/12.pdf>.
6. Калініченко З.Д. Ризик-менеджмент: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2021. 224 с.
7. Кириченко, Н. В. та Алещенко, Л. О., 2021. Теоретичні основи та класифікація ризиків з врахуванням особливостей підприємств аграрного сектору. Економіка і суспільство, 25 [online] Доступно: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-55> (дата звернення: 11.04.2024).
8. Коробкова О. В. Ефективне агрофінансування – проблеми та їх вирішення. URL: <http://www.agrianalytica.com/uk/service/agrarian/credit>
9. Краснова, М. (2022). Підвищення можливостей використання деривативів як засобів управління ризиками в Україні. Економіка та суспільство, (41). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-63>
10. Кривда О. В. Економічні ризики та методи їх вимірювання: рекомендації до вивчення. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 85 с.

11. Кухарець, В., Булуй, О., Левківська, Л. (2021). Тенденції розвитку біржового ринку в умовах глобалізації світової економіки. Ефективна економіка. № 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.90>
12. Ніколайчук, О. (2022). Розвиток біржової торгівлі: сучасний стан та перспективи. Вісник Хмельницького національного університету. № 6. Т. 2. С. 13—19. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-2](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-2)
13. Попрозман О.І., Михайлов А.П., Кургузенкова Л.А., Опанасенко О.М. Управління власним капіталом підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2023. № 1. С. 85–93. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7787045>
14. Райтер, Н. І. та Мацьків, Г. В., 2022. Особливості ведення аграрного підприємництва в умовах воєнного стану. Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: Львівський національний університет природокористування, с. 66-68.
15. Самошкіна, І., & Гриб, Є. (2023). ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ. Економіка та суспільство, (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-62>
16. Скриньовський, Р. та Тиркало, Ю., 2021. Підприємницькі ризики: сутність, види, методи оцінки та шляхи їх зниження [online]. Traektoriâ Nauki = Path of Science, 7, 12, с. 2015–2023. Доступно: <file:///C:/Users/%D0%92%D0%B8%D1%82%D0%B0/Downloads/1PB.pdf> (дата звернення: 25.04.2024).
17. Чайкіна А.О. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. Економіка та суспільство. 2022. № 39. DOI: <http://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5>
18. Яворська, В., Кублій, Є. (2018). Хеджування в управлінні ціновими ризиками. Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство. № 18. С. 230-235. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/31.pdf

ДОДАТКИ